

Dobrovolnictví v dětských domovech

Bc. Jana Bučková

Diplomová práce
2022

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Jana Bučková**
Osobní číslo: **H200137**
Studijní program: **N0111A190013 Sociální pedagogika**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Dobrovolnictví v dětských domovech**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti dobrovolnictví, dětských domovů, dobrovolníků v dětských domovech a vzdělávání dobrovolníků.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaného rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

BITTNER, Petr et al., 2007. Děti z ústavů!: právní a psychologické dopady ústavní výchovy z pohledu ochrany rodiny a lepšího zájmu dítěte. Brno: Liga lidských práv, Práva v souvislostech. ISBN 978-80-903473-4-2.

DUKOVÁ, Ivana, Martin DUKA a Ivana KOHOUTOVÁ, 2013. Sociální politika: učebnice pro obor sociální činnost. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3880-2.

FRIČ, Pavol a kol., 2010. Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století. Praha: Agnes. ISBN 978-80-903696-8-9.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ, 2008. Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-473-1.

ŠVAŘÍČEK, Roman a kol., 2014. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6

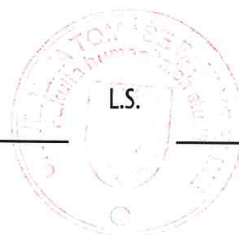
Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Ivana Olecká, Ph.D.**

Datum zadání diplomové práce: **12. ledna 2022**

Termín odevzdání diplomové práce: **22. dubna 2022**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo - diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 11.4.2022

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště

vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, o pisy nebo rozmnoženiny.
(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tématem diplomové práce je dobrovolnictví v dětských domovech a vliv této činnosti na život dobrovolníka. V práci se zabýváme vlivem dobrovolnické činnosti v dětském domově na osobnost dobrovolníka. Práce je tvořena teoretickou částí, na kterou navazuje část praktická. Teoretická část je rozdělena do tří kapitol, ve kterých se zabýváme tím kdo je dobrovolník, co je dobrovolnická činnost, co jsou to dětské domovy a jaké možnosti jsou zde pro dobrovolníky. V praktické části se zabýváme kvalitativním výzkumem a popisem jeho výsledků, jehož cílem bylo za pomoci polostrukturovaného rozhovoru s participanty odpovědět na výzkumné otázky.

Klíčová slova: dobrovolník, dobrovolnictví, dětský domov, legislativa, pomoc

ABSTRACT

The topic of the diploma thesis is volunteering in children's homes and the impact of this activity on the life of the volunteer. In this work we deal with the influence of volunteer activities in the children's home on the personality of the volunteer. The work consists of a theoretical part, which is followed by a practical part. The theoretical part is divided into three chapters, in which we deal with who is a volunteer, what is volunteering, what are children's homes and what opportunities are there for volunteers. In the practical part we deal with qualitative research and a description of its results, the aim of which was to answer research questions with the help of a semi-structured interview with participants.

Keywords: volunteer, volunteering, children's home, legislation, help

Děkuji vedoucí práce PhDr. Mgr. Ivaně Olecké, Ph.D. za odborné vedení, vstřícné jednání a cenné rady při psaní diplomové práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 DOBROVOLNICTVÍ	12
1.2 PRÁVNÍ ÚPRAVA.....	14
1.3 KDO JE DOBROVOLNÍK	15
1.4 DRUHY A FORMY DOBROVOLNICTVÍ.....	17
1.5 OBLASTI DOBROVOLNICTVÍ.....	18
1.6 PRINCIPY DOBROVOLNICTVÍ.....	20
1.7 VÝBĚR DOBROVOLNÍKŮ	20
1.8 VZDĚLÁVÁNÍ DOBROVOLNÍKŮ.....	21
1.9 ETICKÝ KODEX DOBROVOLNÍKA.....	22
1.10 MOTIVACE K DOBROVOLNICKÉ ČINNOSTI.....	23
2 DĚTSKÉ DOMOVY	25
2.1 VÝVOJ DĚTSKÝCH DOMOVŮ V ČESKÉ REPUBLICE	25
2.2 LEGISLATIVA.....	26
2.3 VÝCHOVA V DĚTSKÝCH DOMOVECH	28
2.4 RIZIKA ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	30
2.5 NÁPLŇ PRÁCE V DĚTSKÝCH DOMOVECH.....	32
3 DOBROVOLNÍK V DĚTSKÉM DOMOVĚ.....	34
3.1 VÝZNAM DOBROVOLNÍKA V DD	34
3.2 RIZIKA DOBROVOLNICTVÍ V DĚTSKÝCH DOMOVECH	36
3.3 VÝZNAM DD PRO DOBROVOLNÍKY.....	37
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	38
4 METODOLOGICKÁ ČÁST.....	39
4.1 CÍL VÝZKUMU	39
4.1.1 Výzkumné otázky.....	40
4.2 VÝZKUMNÉ METODY	41
4.2.2 Technika získávání dat.....	42
4.3 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	43
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	45
5 VÝZKUM.....	48
5.1 OTEVŘENÉ KÓDOVÁNÍ.....	48
5.2 AXIÁLNÍ KÓDOVÁNÍ	57

5.3	SELEKTIVNÍ KÓDOVÁNÍ	59
6	INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	61
7	SHRNUTÍ VÝZKUMU	64
8	DOPORUČENÍ RPO PRAXI.....	66
	ZÁVĚR	67
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	69
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	74
	SEZNAM TABULEK.....	75

ÚVOD

Diplomová práce se zabývá tématem dobrovolnictví v oblasti dětských domovů se zaměřením na pohled dobrovolníka. Téma bylo vybráno z důvodu vlastního zájmu o problematiku, a také jelikož je mnohem častěji nahlíženo na problematiku z pohledu dítěte, nikoli dobrovolníka. Při seznamování s dostupnými prameny, které mi mají dopomáhat při vypracování diplomové práce, bylo zjištěno, že právě tímto tématem a jeho zaměřením na dobrovolníka se mnoho autorů nezabývalo. Právě dobrovolníkovi patří velký obdiv z důvodu ochoty pomoci bez vidiny finanční nebo jiné hmotné odměny, často bohužel i bez odměny v podobě poděkování, či uznání. Zaujalo mne také, jakým procesem si musí dobrovolník projít před zahájením přímé činnosti, kolik času a energie jsou ochotni do celého projektu vložit. Práce se bude zaměřovat na výchovnou a vzdělávací činnost, kterou poskytuje dobrovolník dítěti, na vzájemnou spolupráci všech aktérů a na způsob, jak tato činnost ovlivňuje samotného dobrovolníka.

Teoretická část bude rozdělena do několika kapitol, které se budou zaměřovat například na historii, definice, problematiku a legislativu jak dobrovolnictví, tak dětských domovů. U kapitol týkajících se dobrovolnictví budou podkapitoly o vzdělávání, přípravě dobrovolníků, oblasti dobrovolnictví a o jeho formách. V kapitole dětských domovů se diplomová práce zaměří na druhy výchovy a vzdělávání v ústavní péči, na roli vychovatele, rizika ústavní výchovy. Závěrem teoretické části se tyto dvě kapitoly spojí a vznikne poslední kapitola týkající se již přímo dobrovolnictví v dětských domovech, kde bude pojednáváno o významu dobrovolníka v dětském domově, o spolupráci mezi dobrovolníkem a odborným personálem a o náplni práce dobrovolníka v ústavním zařízení. Dozvíme se zde, jaká rizika mohou ohrozit dobrovolníka pracujícího s dětmi v ústavní péči, nebo naopak co mu tato činnost může přinášet za pozitiva.

V praktické části práce bude hlavním cílem zjistit, jakým způsobem ovlivňuje dobrovolnictví v dětských domovech, tedy práce s dětmi bez biologických rodičů, život dobrovolníka a co mu taková činnost přináší a jakým způsobem ji realizuje. Praktická část práce bude realizována za pomoci kvalitativního metodologického přístupu. Pro získání dat je zvolen polostrukturovaný rozhovor, kdy se bude výzkumný vzorek skládat z dlouhodobějších dobrovolníků působících v dětských domovech. Rozhovory se budou dále za pomoci kategorií a později kódů rozebírat. Po rozebrání všech rozhovorů se budou vyhodnocovat získané výsledky výzkumu. Úplným závěrem diplomové práce bude shrnutí všeho, co se v práci objevovalo a také nezbytné doporučení pro praxi.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DOBROVOLNICTVÍ

Za dobrovolnictví je považována činnost, kterou člověk nevykonává za účelem finančního ani materiálního zisku. Je to svobodná činnost prováděna v prospěch druhých, která zároveň obohacuje samotného dobrovolníka. (Dekker, 2003)

Před úvodem do problematiky si ještě dobrovolnictví uchopíme legislativně. Zákon, o který se dobrovolnictví v ČR opírá, je zákon č. 198/2002 Sb. V tomto zákoně najdeme vymezení pojmů, smlouvy mezi dobrovolníkem a vysílající organizací, vysvětlení vysílajících organizací, což jsou zaštiťující organizace nad formálním dobrovolnictvím, dále jaké využití může dobrovolnická služba mít, nebo jak je dotována. (zákon č. 198/2002 Sb.)

Nyní se se budeme zabývat vývojem dobrovolnictví u nás. Podíváme se, jak dobrovolnictví vznikalo a jak se pomalu vyvíjelo, za co se dobrovolnictví považovalo dříve a za co dnes.

Poté se podíváme na legislativu, dále popíšeme pojem dobrovolnictví, jaké má formy a oblasti a kdo je dobrovolník. Dobrovolnictví zakončíme etickým kodexem, právy a povinnostmi, které dobrovolnictví obnáší.

1.1 Vývoj dobrovolnictví v Českých zemích

Dle Pernicové a Krátké je základem lidské společnosti a pospolitosti solidarita mezi lidmi. Autor Matoušek dobrovolnictví zařazuje již do Starověku, kdy vznikalo současně s novými civilizacemi. V tomto období vycházelo dobrovolnictví z křesťanství, tedy pomoc druhým byla vnímána jako určitá společenská čest. Křesťanská víra měla velký vliv na dobrovolnou činnost, jednání mezi lidmi a vzájemnou pomoc. (Matoušek, 2012, Krátká, 2011)

V raném středověku byla dobrovolnická činnost řízena skrze církev a bratrství, které prováděly a organizovaly charitativní péči. Katolická církev měla své velké postavení až do husitských válek, kdy dobročinnosti přebírají městské stavy, které se staraly o obyvatele, kteří potřebovali pomoc a nedokázali si ji zajistit sami. K obnovení církevního monopolu v dobrovolnické činnosti dochází znovu po roce 1620, ale již za vlády Josefa II. se znovu přesouvá do rukou státu a celou dobrovolnickou činnost tak řídí i nadále stát.

Dobrovolnictví se ale nejvíce posunulo až v 19. století, právě v tomto století můžeme hovořit o vzniku dobrovolnictví u nás, kdy začínají vznikat samostatné spolky, zejména spolky podporující umění, kulturu a sport. V devatenáctém století došlo k prudkému zprůměrnění společnosti, což také vedlo k tomu, že spousta lidí začala žít v neadekvátních podmínkách,

tím jak se nároky a úroveň společnosti změnily. Právě 19. století změnilo dobrovolnictví na činnost vykonávanou mimo hlavní zaměstnání, na rozdíl od dřívějších dob (církev). (Dobrovolník.cz, Krátká 2011)

S dobrovolnictvím se dále pokračuje i ve dvacátém století po vzniku Československa. Podle Friče se dobrovolnictví v Československu dostalo na velmi vysokou úroveň srovnatelnou se Západní Evropou a USA. Úzce to souviselo i s rozvojem sociálních služeb u nás a rozvojem sociálních věd. Zlatá dvacátá léta tedy platí i pro sektor sociálních služeb a sociální pomoci u nás. Úpadek však nastává během druhé světové války, kdy dobrovolnictví samozřejmě mezi lidmi přirozeně existovalo, ale jen na úrovni výpomoci mezi občany. Po druhé světové válce, tedy na konci čtyřicátých let, se vše mění, a to souvisí se změnou politického režimu u nás. Činnost všech nestátních organizací, které existovaly, se musela podřídit a uskupit pod tzv. Národní frontu. Dobrovolnické organizace, které doposud byly vedeny pod církví nebo charitou se musely zrušit a jejich majetek automaticky propadal státu. (Krátká 2011, Frič 2010)

Organizace, které byly pod nátlakem komunistické strany zrušeny, jsou například Junák, YMCA, organizace Ortel a podobně. Tyto organizace se vyznačovaly demokratickými myšlenkami, osobní zodpovědností každého člověka, láskou a respektem k národu a ostatním lidem. Pod Národní frontou poté vznikaly jiné, nové organizace a to například Československý svaz mládeže, Československý svaz tělovýchovy a nejznámější Pionýr. Význam slova dobrovolnost ztratila v době normalizace význam. Akce, které byly konány pro druhé či na určitou pomoc, se dobrovolnými sice nazývaly, ale za jejich neplnění a neúčast následoval postih. (Frič, 2010)

K obnovení dobrovolné činnosti v pravém slova smyslu došlo až po roce 1989, vše se ale vyvíjelo pomalu, dle autorek Krátké a Pernicové došlo k transformaci hodnot, lidem byla vštěpována myšlenka společenské solidarity. Dochází ke vzniku spousty neziskových organizací a dobrovolnických center. V roce 1990 byl Federálním shromážděním přijat zákon o sdružování občanů a další právní normy, které zahrnovaly závazná pravidla pro vznik neziskových organizací. Zákon o sdružování občanů se po přijetí Občanského zákoníku č. 89/2012 sb. sice změnil, ale sdružení, které vznikly před 1.1.2014 se tyto změny netýkaly. (Švestková, 2005, Lusková 2012)

V roce 1998 došlo k zaštitění dobrovolnictví v České republice, a to pod organizací Národního dobrovolnického centra Hestia, které se snažilo o rozvoj a podporu dobrovolnictví na území České republiky. Od té doby se dobrovolnictví v České republice rozvíjí a z průzkumu, který byl proveden v roce 2012, vyšlo najevo, že existuje 862 organizací, které využívají dobrovolníky a to z velké většiny ve sféře sociálních služeb. V roce 2016 existovalo v České republice 137 594 neziskových organizací. (Hestia,2016, Český statistický úřad)

1.2 Právní úprava

V České republice je formální dobrovolnictví upravováno zákonem č. 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě, který vstoupil v platnost roku 2003. Tento zákon byl z velké části vytvořen díky roku dobrovolníka v roce 2001 a v tento rok probíhala spousta diskuzí o hodnotách a významu dobrovolnictví pro náš svět. Na základě tohoto roku se začalo pracovat na úpravě v legislativě a formaci oficiálních zákonů ohledně dobrovolnictví.

Zákon upravuje a vymezuje pojmy jako dobrovolnická služba, dobrovolník, vymezuje oblasti, kde dobrovolník působí a za jakých podmínek. Za jakých podmínek může dobrovolník do zahraničí a jaké jsou povinnosti vysílajících organizací.

Vymezuje tedy i pojem vysílající a přijímající organizace. Stěžejní je, že právě vztah mezi dobrovolníkem a vysílající organizací je dle zákona určen, na rozdíl od občanské dobročinnosti, která probíhá pouze na neformální úrovni. V České republice je spousta neziskových organizací od občanských sdružení, církve, prospěšné práce apod., ale pouze některé mají udělenou akreditaci ministerstvem vnitra ČR a tady přicházíme k důležitému poznatku, že pokud získá nezisková organizace, která řídí a organizuje dobrovolnickou službu akreditaci, tak je povinna se řídit zákonem o dobrovolnictví. (zákon č. 198/2002 Sb)

V případě akreditované organizace musí vysílající organizace vybírat, evidovat a připravovat dobrovolníka, poté s dobrovolníkem uzavírat smlouvu, poskytnout mu psychickou oporu a postarat se o jeho bezpečí a poté ho vysílá do přijímající organizace, kde už dobrovolník vykonává za pravidel daných jak vysílající, tak přijímající organizací dobrovolnickou službu. Akreditovaná organizace má určité výhody oproti neformálnímu dobrovolnictví, což se týká například započítání doby dobrovolnické služby do náhradní doby zaměstnání při posuzování nároku na podporu. Také může dobrovolníkům poskytovat

profesionální supervizi, kdy akreditovaná organizace disponuje financemi, které může vkládat do svých dobrovolníků.

Hlavním cílem zákona je tedy nastavení jasných, hmatatelných a právně podložených pravidel, kterými se musí řídit všechny subjekty, na které tento zákon dopadá. Akreditovaná vysílající organizace je tímto zákonem chráněna a je pojištěna proti škodám na zdraví i majetku.

V červnu roku 2014 prošel zákon novelizací, která se týkala hlavně vysílajících a přijímacích organizací. Dle legislativy je člověk vykonávající dobrovolnou činnosti povinen se řídit občanským zákoníkem 89/2012 Sb. Tato povinnost platí jak pro dobrovolníky pod záštitou akreditované organizace, tak pro neformální dobrovolnickou činnost. Jelikož se v dané diplomové práci zabýváme dobrovolnictvím v oblasti sociálních služeb, má dobrovolník povinnost řídit se i dalším zákonem, a to zákonem o sociálních službách, což je zákon 108/2006 Sb. (zákon č. 198/2002 Sb., zákon č.89/2012 Sb.)

1.3 Kdo je dobrovolník

Dobrovolník je člověk, který bez nároku na finanční odměnu poskytuje svůj čas, svoji energii, vědomosti a dovednosti ve prospěch ostatních lidí či společnosti. V roce 2001 se konala konference dobrovolníku v Nizozemí a zde byla schválena Všeobecná deklarace dobrovolnictví, tím bylo vlastně dáno najevo, jak je pro nové tisíciletí důležitá tato činnost. Dle této deklarace má každý člověk právo na to stát se dobrovolníkem. Dobrovolníkem se může stát člověk, starší patnácti let, pokud chce dobrovolnickou službu provádět pouze na území České republiky. Pokud se jedná o dobrovolníka, který chce dělat mezinárodní dobrovolnickou činnost, musí mít více jak osmnáct let. Ať už je dobrovolníkovi patnáct, nebo čtyřicet let, tak se jedná o člověka, který svou prací podporuje a pomáhá ostatním. (Tošner, 2002)

Dle Matouška jsou dobrovolníci velmi prospěšní, zvláště co se týká dobrovolnictví v oblasti sociální. Právě dobrovolník je zde člověk, který má prostor pro aktivity a činnosti, na které zaměstnanec skrze plnění pracovních povinností už čas nemá. Tím je především přímá komunikace a zájem o klienty sociálních služeb, jejich aktivizace, motivace. Jde o banální činnosti jako povídání si, nakupování, hraní her apod. Dle dobrovolnické organizace ADRA

je dobrovolník naprosto obyčejný člověk, který ovšem dělá neobyčejné věci. (Dobrovolnické centrum Adra, 2007, Matoušek,2012)

Dle dalších autorů jsou dobrovolníci různí lidé z různých sociálních vrstev, s různým vzděláním, různým sociálním statusem v různém věku. Dobrovolníci jsou jak muži, tak i ženy. Jsou to většinou lidé, kteří vynikají vyšší mírou empatie, porozumění a tolerancí vůči druhým. Dobrovolníci mohou být zaškolení, či pomáhat na základě ústní domluvy, mohou dobrovolnou činnost provádět profesionálně pod záštitou organizace, ale není to podmínkou. (Benedíková,2012, Matoušek,2003)

Nejčastěji se dobrovolníky stávají studenti, kteří sami studují humanitární obory a k empatii a pomoci tak mají velmi blízko. Dále je dobrovolnictví nabízeno také lidem nezaměstnaným, a to spíše pro lepší psychické zdraví v době, kdy si připadají nepotřební, nevyužití. Často se dobrovolníkem stávají ženy, které působí v domácnosti, ale chtějí naplnit i své ostatní potřeby a pomáhat i jiným lidem. Mezi dobrovolníky se objevují i senioři, lidé, kteří jsou v důchodovém věku, ale mají dost síly a energie a chtějí ji využít pro pomoc druhým nebo společnosti. Dále lidé, kterým chybí například lidský kontakt, nebo chtějí získat zkušenosti ve své osobní praxi. (Dobrovolník, 2012)

Dle Tošnera je dobrovolník člověk, který přivádí úplně jinou náladu a svěžest do sociální práce s lidmi, přináší nové pohledy na řešení různých problémů. Je však důležité, aby dobrovolník chtěl a hlavně reálně spolupracoval s profesionálem, tj. pracovník, který je kompetentní pro výkon práce na daném pracovišti v sociální oblasti. (Tošner,2002)

Dobrovolník by se neměl snažit nahrazovat práci profesionálů, pouze ji doplňovat, což by mělo být jednou ze zásad dobrovolnické činnosti. Dobrovolník by měl vědět, jakými kompetencemi disponuje a jak je lze využít, měl by vždy dát vědět klientům, se kterými pracuje, že je dobrovolníkem a že vše co dělá, dělá jen v dobrém zájmu. Celá práce dobrovolníků ale není jen o nich, přijímající organizace by měla dobrovolníka seznámit nejen s charakterem zařízení, které už dobrovolník většinou zná, ale hlavně s tím, jak organizace funguje v reálném světě, jaké jsou skutečné metody a hodnoty uvnitř organizace, jakým směrem má dobrovolník tedy směřovat a čeho by se měl vyvarovat. Dobrovolník by měl být určitým způsobem i odměněn, nejedná se však o finanční odměnu. Odměnou může být výsledek, či slovní hodnocení od přijímající organizace, nebo postačí jen zpětná vazba od pracovníků organizace. (Zákon č.198/2002 Sb.)

Dobrovolníci se dělí na určité typy. Typy jsou rozděleny dle délky, nadšení a motivace k dobrovolnictví a dle autora Smitha existuje několik takových typů. Jako první jsou celoživotní dobrovolníci, kteří jsou pro dobrovolnou službu nejideálnější, zde se jedná o dobrovolníky, kteří se ať formálně či neformálně o dobrovolnickou službu zajímali a prováděli ji vždy. Poté máme typ sériových dobrovolníků, zde se jedná o dobrovolníky, kteří se s přestávkami k dobrovolnictví vrací, přestávky ve výkonu dobrovolnictví jsou způsobeny rodinnými nebo pracovními povinnostmi, ale také mohou znamenat jen potřebný odpočinek pro dobrovolníka. Spouštěči jsou dobrovolníci v seniorském věku, pro dobrovolnictví se rozhodli teprve v době, kdy nemají pracovní povinnosti a hospodaří s volným časem. Čtvrtým typem jsou kontinuální dobrovolníci, pro které je dobrovolnictví součástí životních cyklů a opakem jsou poté kontinuální „nedobrovolníci“, což jsou lidé, kteří dobrovolnictví nepraktikují na žádné úrovni tj. formální či neformální, nikdy. Dalším typem jsou noví dobrovolníci, lidé, kteří se dobrovolnictví nikdy nevěnovali a začnou zcela nečekaně, jejich působení v dobrovolnictví nemusí, ale i může mít dlouhodobý přesah. Posledním typem jsou ztracení dobrovolníci, kteří byli v mládí zapálení do dobrovolnické činnosti, avšak s postupem života jejich nadšení ubývá a od dobrovolnictví zcela ustupují.

V České republice existuje tzv. třístupňový model dobrovolníků, který se rozděluje dle časové osy, po kterou dobrovolník službu vykonává. Nejkratší je krátkodobé stádium, kdy se jedná o dobrovolnictví, které netrvá déle jak šest měsíců. Střednědobé stádium trvá po dobu jednoho roka, tj. max. dvanáct měsíců. Dlouhodobé stádium se nedá přesně určit, trvá však nejméně jeden rok, jeho doba výkonu však může být i celoživotní. Dle různých autorů se dobrovolník zpočátku řídí motivací vlastního uspokojení, ovšem u dlouhodobého dobrovolnictví se jedná spíše o oddanost organizaci, pod kterou službu vykonává. (Chacon, 2007)

1.4 Druhy a formy dobrovolnictví

Definic dobrovolnictví je nespočet, každá z nich se však shodne na tom, že je to neplacená činnost v prospěch druhých a je prováděna ve volném čase z vlastního přesvědčení. Za dobrovolnictví však může být člověk odměněn, například studenti, kteří tak mohou získat kredity navíc, nebo materiální odměnu ve formě poděkování apod. Vystává i otázka, zda vše co děláme dobrovolně, můžeme nazývat dobrovolnictvím, například když děláme něco dobrovolně pro členy rodiny apod. (Frič, 2010)

Dobrovolnická činnost je velmi široká, může být využívána v různých oblastech, jako například v oblasti zdravotnictví, nebo v oblasti sociální, která je jednou z nejčastějších oblastí dobrovolnictví. Poté se může také jednat o dobrovolnictví po přírodních pohromách, ať už mluvíme o povodních, bouřkách, hurikánech apod. Dobrovolnická činnost se využívá při práci s dětmi, sociálně slabými či znevýhodněnými (ať už zdravotně či finančně) nebo seniory. Dále se může využívat při práci s cizinci na území České republiky, lze pomáhat i mezinárodně, což se nazývá mezinárodní dobrovolná činnost. Dobrovolnictví lze využít i v ekologii a ochraně životního prostředí (Frič,2010)

Jsou aktivity, které se za dobrovolnictví nemohou považovat, a to činnost, která uspokojuje naše osobní zájmy, i přes fakt že pomoc druhým nám může činit radost a uspokojení, nelze každou činnost, kterou děláme ve svém zájmu lze spojovat s dobrovolnictvím. Nejedná se o dobrovolnictví, jestliže se jedná o osobní podnikatelskou činnost nebo je dobrovolnictví prováděno v rámci výdělečné činnosti, nebo v pracovněprávním vztahu. (Dobrovolník, 2012)

Formální dobrovolnictví spočívá v poskytnutí pomoci druhým skrze oficiální organizaci, skupiny nebo různé kluby, které se zaměřují na pomoc druhým a řídí se zákonem o dobrovolnictví č. 198/2002 Sb. o dobrovolné službě. Formální dobrovolnictví je více veřejné a dostupné. Pro to, abychom se mohli stát dobrovolníkem pod oficiální organizací, musíme splnit požadavky, které organizace požaduje. Může se jednat o prokázání dobrého zdravotního stavu, doložit trestní rejstřík apod. Formální dobrovolnictví je většinou dobře konceptuálně uchopené. (Zákon č 198/2002 sb.)

Neformální dobrovolnictví je sice opak formálního, ale dopad na lidi, kterým je dobrovolná pomoc poskytována, může být stejný. Dobrovolník však není zaštitěn organizací a tudíž není nikdo, kdo by dobrovolníkovi mohl nabídnout nějaký druh pomoci, například psychologickou. Veškerá odpovědnost za vše co dobrovolník udělá je jen na samotném dobrovolníkovi. Počet dobrovolníků, kteří neprovádí svou činnost pod žádnou mateřskou organizací je 44% . (Wilson,1997)

1.5 Oblasti dobrovolnictví

V České republice můžeme narazit na různé oblasti dobrovolnictví, některé jsou známé, jiné méně, každá tato oblast má však své místo a postavení v naší společnosti. Mezi nejčastější oblast dobrovolné činnosti řadíme Nestátní neziskové organizace, mezi ně řadíme organizace zakládané např. církví, občanským sdružením apod. Cílem těchto organizací není

zisk finanční ani materiální, cílem je pomoci tam, kde je zrovna pomoc potřeba. Další oblasti je například Ochrana životního prostředí, tyto organizace jsou na mezinárodních úrovních a propojené velkou sítí obyvatel. Jedná se například o organizaci Děti země, Hnutí Duha, Český svaz ochránců přírody apod. Další oblastí jsou humanitární organizace a organizace na ochranu lidských práv, jedná se o pomoc po celém světě, což je v České republice rozvíjeno až od roku 1989. Může se jednat například o organizaci ADRA, Člověk v tísni apod. Tyto organizace mohou pomáhat například při živelných pohromách, válkách apod. (Dobrovolník, 2016, Škarabelová, 2005)

Další oblastí je Kulturní oblast, zde se jedná především o ochranu našich památek a kulturního dění. Tato dobrovolnická pomoc se odehrává v rámci jednotlivých krajů, měst a obcí. Jedná se o zachování kulturních památek, budování a rozvoj nových, jedná se o hudební, výtvarný či divadelní směr. Nesmíme opomenout oblast sportovní a vzdělávací, kde se jedná o práci s dětmi hlavně mimo vzdělávací ústavy, o rozvoj sportu u dětí v jejich volném čase. Jedná se například o skauting nebo organizace Sokola.

Jako poslední, máme pro tuto diplomovou práci schválně ponechanou, oblast sociální a zdravotní, jelikož i tato diplomová práce se zaměřuje na dobrovolnictví v oblasti sociálním a to v dětských domovech. Sociální oblast je v nejrozšířenější oblastí dobrovolnictví u nás vůbec. Mezi oficiální organizace se řadí Česká katolická charita, Výbor dobré vůle Olgy Havlové, Prostor pro rodinu, Národní ústav pro autismus nebo Slunečnice.

V sociální práci lze pomoci mnoha klientům, kteří se dostali do tíživé životní situace a nedokáží si pomoci sami. Bohužel práce profesionálů někdy nemá takový přesah, aby dokázali komplexněji pomoci a v tuto chvíli mohou přijít na řadu právě dobrovolníci. Mezi takovou sociální práci se řadí například práce s dětmi, které jsou týrané, zneužívané, práce s rodinami, které jsou nefunkční, disfunkční nebo jen problémové. S lidmi, kteří mají tělesné postižení, nebo jsou jinak mentálně nemocni. Práce s lidmi, kteří mají problém s drogovou či jinou závislostí, která ohrožuje jejich zdraví, s lidmi, kteří nabízejí sexuální služby, s lidmi, kteří přišli o zaměstnání a dostali se tak do tíživé životní situace, kterou nedokáží racionálně sami řešit. Práce s uprchlíky a menšinami. Pro diplomovou práci je stěžejní práce s dětmi bez biologických rodičů, to jsou děti, které vyrůstají v ústavní péči, které se do ní dostaly v raném dětství z důvodů, že se o ně rodiče nechtěli, nedokázali a nemohli postarat. Právě pro děti bez biologických rodičů, které vyrůstají v ústavní péči, je dobrovolnická činnost prospěšná. (Matoušek, 2005, Matoušek, 2003, mvc, 2019)

1.6 Principy dobrovolnictví

Hledáme-li něco, co bychom mohli považovat za nějaké principy či pravidla dobrovolnictví v sociálních a zdravotnických službách, tak najdeme hned jako první princip otevřené komunikace, která musí probíhat jak mezi zaměstnanci a dobrovolníky, tak mezi lidmi, kterým je dobrovolnická činnost poskytována a dobrovolníkem. Pokud se jedná o dobrovolnictví pod záštitou organizace, je za komunikaci s personálem i dobrovolníky zodpovědná tato organizace. Otevřená komunikace předchází nedorozumění, problémům a konfliktům, jedná se o prevenci krizových situací.

Dalším principem je, že dobrovolník nenahrazuje práci odborného personálu, to ale neznamená, že ji nedoplňuje. Rozsah dobrovolnického působení se odvíjí dle dohody s určitým pracovištěm, kde dobrovolnictví probíhá. Dobrovolník, který působí pod záštitou oficiální dobrovolnické organizace, také dodržuje etické chování vůči klientovi, a také mlčenlivost ohledně jeho zdravotního nebo sociálního stavu. Dalším principem je, že by měl dobrovolník znát rozsah své působnosti v organizaci, kde pomáhá a měl by být proškolen a připraven na úskalí, které ho mohou potkat. Dobrovolník musí respektovat možnosti klientů, kterým v sociálních službách pomáhá. (mzcr, 2020)

Dobrovolnictví umožňuje udržovat a hlavně posilovat takové lidské hodnoty jako družnost, pomoc a zájem o druhé lidi, věci a události z jiných životů. Dobrovolnictví umožňuje uplatňovat svá práva, své schopnosti, růst a realizovat své cíle a podporovat tak svůj potenciál. Dobrovolnictví je zcela specifické tím, že se pracuje s lidmi, situacemi, které jsou rozdílné od našich představ, od našich hodnot.

Dobrovolnictví se právě v tomto století stalo nepostradatelným prvkem společnosti, ukázalo se praktickým a účinným.

1.7 Výběr dobrovolníků

Každá vysílající organizace si sama určuje, jaké kritéria pro přijetí dobrovolníka stanoví. Věk bývá ve většině organizací stanoven nad 18 let, dobrovolnická služba je však možná již od patnácti let a je tedy na organizaci, která se odráží od problematiky a oblasti, kterou se zabývá, jaký věkový limit nastaví. Pro dobrovolnictví mimo Českou republiku platí vždy

věkový limit osmnácti let. Zároveň je vždy vyžadován čistý trestní rejstřík a absolvování základního školení dobrovolníků. (Zákon č 198/2002 sb.)

Před zahájením školení dobrovolníka dochází k motivačnímu pohovoru, kde se zjišťuje, jaký má dobrovolník zájem o danou činnost, jaké okolnosti ho k takovému rozhodnutí vedou, jestli si uvědomuje svá práva a povinnosti v roli dobrovolníka. Pokud se jedná o dobrovolníka, kterého záměrem je práce s dětmi, tak prochází pohovorem, ve kterém uvádí základní znalosti o psychosociálním vývoji dítěte, měl by zvládnout teoreticky popsat potřeby dítěte v určitém věku, specifika chování apod. Závěrem dobrovolník prochází psychotestem, což je rozhovor s psychologem, který působí ve vysílající organizaci, jehož záměrem je zjistit, zda není uchazeč labilní, a je vhodný pro práci s dětmi. (Tošner, 2002)

1.8 Vzdělávání dobrovolníků

K dobrovolnické činnosti není potřeba žádné konkrétní vzdělání, jako např. odborná střední škola či vysoká škola zaměřená na určitý obor. Je dáno, že k určitému druhu dobrovolnictví je dobrá znalost určitých oblastí, ale vždy se musí jednat o domluvu. Vysílající organizace však mohou sami poskytovat určitý vzdělávací proces, který pomůže dobrovolníkovi lépe pracovat v daném prostředí. Po dobu přípravy na dobrovolnictví, ale i později při působení v přijímající organizaci, dobrovolníkovi pomáhá koordinátor, který působí v pomoci s profesními prvky sociální práce a personalistiky. Poté má ještě dobrovolník nárok na supervizi, tuto možnost nabízí vysílající organizace, která by se měla starat o dobré zázemí pro své dobrovolníky, které eviduje a vysílá pomáhat. (Kopřiva, 1999)

Nyní nastíníme několik oblastí, které je vhodné znát a umět se v nich pohybovat, pracujeme-li v sociální sféře zaměřené na děti. Dobrovolník by měl projít obecnou a odbornou přípravou. V obecné se dozví, co se od něj očekává, jaké má možnosti a s jakými omezeními se může setkat. Dobrovolník se musí v procesu přípravy dozvědět vše o organizaci. Důležité je se setkat i se základními dokumenty ohledně ochrany osobních údajů či BOZP.

Odborná příprava je do jisté míry individuální záležitost. Pokud bude dobrovolník pracovat s dětmi, je dobré, aby prošel sezením s psychologem, aby bylo vyvráceno nevhodné chování vůči nezletilému, mělo by mu být předloženo, jak s dětmi pracovat, na jaké aspekty si musí dát dobrovolník pozor a v čem by neměl chybovat. (Tošner, 2002)

Vzdělávání směřuje k rozvíjení osobně- sociálních dovedností jako jsou:

- Základy komunikačních dovedností, motivace, jak ji vytvořit a jak ji umět předat dál
- Rozvoj klíčových kompetencí - řešení konkrétních problémů, orientace v konkrétní situaci, analýza osobních potřeb, práce s časem, práce se supervizí
- Psychohygienu
- Principy týmové spolupráce, reflexe a sebereflexe
- Management dětské skupiny, plánování práce s dětmi
- Znalost věkových specifik

(Tošner, 2002)

1.9 Etický kodex dobrovolníka

Etický kodex je dokument, který upravuje konkrétní, ale i obecné pravidla ve vysílajících organizacích, kterými se dobrovolník řídí. Popisuje pozici dobrovolníka, definuje a určuje jeho práva a povinnosti. Jeho přijetí by mělo být pro dobrovolníka závazné a měl by se jím řídit. Představíme základní etický kodex, který se uplatňuje pro dobrovolníka v dětském domově, jelikož se v rámci práce právě tímto směrem budeme ubírat. Hlavní zásady etiky jsou respektování klienta, jeho svobodné rozhodování apod. Respektování a dodržení mlčenlivosti, které se týká důvěrných informací získaných od dětí, respekt vůči rozdílům mezi lidmi. Zásadou je brát ohled na individuálnost, ale přesto si nevybírat oblíbené klienty. Další zásadou je respekt k důstojnosti, rozhodnutí a přání klientů. Zásada zájmu o nalezení silných stránek klienta a jejich podporu. Další zásadou je zájem o co nevyšší účast klienta při řešení jeho problémů. Zásadou by měla být také zodpovědnost vůči dětem, personálu, ale především taky sám sobě. (Matoušek, 2003)

Mezi práva dobrovolníka patří právo dostat plné informace o organizaci a činnosti, kterou bude provádět, časové náročnosti, právo na kontakt s koordinátorem organizace, právo na zaškolení a výcvik nebo právo říci „ne“. Další právo, které dobrovolník má, je právo na zpětnou vazbu, právo na to být morálně ohodnocen, a také právo být pojištěn při rizikové činnosti. (Tošner, 2010)

Mezi povinnosti dobrovolníků se řadí například povinnost plnit úkoly, ke kterým se zavázal, být spolehlivý, nezneužívat důvěry ze strany dětí a personálu. Mají povinnost požádat o

pomoc, jestliže si neví rady, povinnost brát na vědomí limity spojené s dětmi, ztotožňovat se s posláním organizace a respektovat rozhodnutí personálu. (Tošner, 2010)

1.10 Motivace k dobrovolnické činnosti

Jelikož se práce zabývá dobrovolnictvím v dětských domovech a jedním z cílů bude dozvědět se více o pohledu dobrovolníků na celou problematiku, je nutné uvést i kapitolu, co vlastně člověka přivádí k dobrovolnické činnosti. Nejdříve si pro lepší pochopení motivace vysvětlíme, co pojem znamená z pohledu různých autorů. Pojem motivace vychází, jak uvádí Smékal, ze slova „motiv“, což vychází z latinského termínu *moveo-ere*, který znamená „hýbat“, respektive *motivus*, což je hýbající se. V tomto smyslu se dle autora jedná o sílu každého individuálního člověka hnát svou sílu kupředu, kde je motivem vnímána představa cíle, kterého chce dosáhnout. Motivací jsou zde i sklony, záliby či postoje, ale i přesvědčení. Dle Smékala označuje naše současná psychologie termín motivace jako potřebu a ta se odráží od stavu osobnosti. Rozlišuje, co je společensky dáno a co se jeví osobnosti jako nutné. (Smékal, 2002)

Dle autora Nakonečného termín motivace v psychologii znamená proces, který taktéž determinuje sílu se zaměřením na trvání určitého chování. Samotný pojem motiv dle Nakonečného označuje psychologický důvod chování a jeho motivy odvozujeme z obsahu dosažení vlastního uspokojení. Můžeme se na něj ptát také jako na důvod, jednodušeji proč děláme určité činnosti. Nakonečný také rozděluje podněty vnější, ty člověka sice mohou inspirovat, ale nedochází již k transformaci do určitého druhu chování. (Nakonečný, 2009)

Znát motivaci k dobrovolnictví je důležité hlavně pro vysílající organizace, a to z důvodu rozlišení nebezpečné motivace od dobrého záměru. Pokud vysílající organizace již v tento moment odhalí nebezpečnou motivaci, může předejít pozdějším rizikům spojených s dobrovolnictvím v působení na klienty. Dle některých autorů jako je například Mlčáka se motivace k dobrovolnictví v České republice potýká s významnými problémy, a to i v důsledku nedostatečného povědomí o správných hodnotách dobrovolnictví, a také o jejich následném nedocení.(Mlčák, 2013)

Dle Haškovcové se jedná o průměrnou dobu, po kterou člověk u dobrovolnictví setrvává, dva roky. Každý jedinec, který se rozhoduje pro tuto cestu pomoci, musí sám zvážit, kolik je ochoten do procesu a celého projektu dobrovolnictví vložit a měl by si uvědomit, že zisk

jistě nebude formou finanční či materiální odměny, ale spíše formou nových dovedností, znalostí a zejména zisk nových a zcela neznámých mezilidských vztahů. (Smutek, 2010, Haškovcová, 2010)

Motivace vychází z potřeb člověka, z potřeby jak biologické, tak sociální a při dobrovolnictví neexistuje motivace ziskem, jelikož dobrovolnictví jak je uvedeno výše, není ohodnoceno finančně. Nyní si tedy rozdělíme několik oblastí motivace, které vedou člověka k dobrovolnické činnosti. Psychologická oblast definuje člověka jako osobnost s vrozenou empatií k druhým a chtíčem pomáhat, takovou motivaci můžeme pojmenovat jako altruistickou. Altruistická motivace je definována jako láska k bližnímu, chápání a empatie s lidmi, kteří neměli zcela šťastný osud, a jedná se o určitý přístup solidarity k druhým. Zde člověk dobrovolnickou činnost neprovozuje za určitou odměnu, ale dostává se mu pocit uspokojení, kdy právě tento pocit ho může motivovat k takové činnosti. Sociologická oblast je oblast, která se přiklání ke kritice altruistického přístupu k dobrovolnictví a obhajují spíše sobecké motivy dobrovolníků. Jedná se tedy o dobrovolnictví za vidinou postavení hodného a dobrého člověka ve společnosti, za vidinou ocenění rodinou, přáteli, zaměstnavatelem. Můžeme tedy konstatovat, že se jedná o komunitní motivaci, jelikož dobrovolníka motivuje postavení v komunitě. (Frič, 2010, Tošner, 2010)

Pojďme se zaměřit na vlastní motivaci k dobrovolnictví, kterou lze rozdělit na tři základní typy. Prvním typem je normativně - konvenční, který je nám předáván výchovou a morálními podmínkami, ve kterých se nacházíme, kdy se nejčastěji jedná o motivaci předávanou v rodině. Druhým typem je motivace reciproční, zde vidí dobrovolník v takové službě užitek, vidinu dobrého pocitu. Taková motivace se objevuje často u mladých lidí. Třetím typem motivace je motivace nerozvinutá, tato motivace nespočívá ani tak v tom, co vidíme v dobrovolnictví, ale v organizaci, která ho poskytuje. Dobrovolník vidí smysl v dobru a pomoci nezištně, tato motivace se často objevuje u studentů vysokých škol. (Tošner, Sozanská, 2002)

2 DĚTSKÉ DOMOVY

V této kapitole se budeme věnovat problematice výchovy dětí žijících mimo biologickou rodinu v ústavní péči, a to konkrétně v dětských domovech.

Dětské domovy spadají do kategorie školských zařízení pro výkon ústavní výchovy. Účelem umístění dětí, které z vážných důvodů nemohou být vychovávány v biologické či náhradní rodině, bývá zajištění výchovy a vzdělání za podmínek dodržování základních práv dětí a mládeže dle mezinárodní úmluvy o lidských právech a svobodách a ústavních principů ČR. Do dětských domovů se mohou děti dostat po rozhodnutí soudu, do dětského domova se děti umisťují nejdříve zpravidla až po třetím roku života a v dětském domově má dítě právo zůstat do osmnácti let věku. Pokud studuje, nebo se připravuje na výkon budoucího povolání, se tato hranice zvyšuje na dvacet šest let. (Bendl a kol., 2015)

2.1 Vývoj dětských domovů v České republice

Dětské domovy se s naší historií pojí a nejsou tudíž ničím novým, co by přineslo 21. století. Již za vlády Josefa II, což je v Českých zemích považováno jako období osvícenství, se začaly zakládat nalezince. Nalezince zachraňovaly děti před smrtí, způsobenou hladem, zimou apod. Provozovatelé nalezinců se primárně snažili o to vrátit děti do rodiny, nebo jim rodinu nalézt. Abychom uvedli obraz o nalezincích, je nutné podotknout, že ani zde nebyly hygienické podmínky zcela vhodné pro zdravý vývoj dítěte. Je také vhodné zmínit, že již v té době fungovala určitá forma pěstounské péče, kdy na ni dohlížel lékař, který byl zaměstnán nalezincem. Pěstounská péče však byla možná pouze u dětí do šesti let. Pokud si i poté chtěla rodina dítě ponechat, musela tak učinit na své náklady a tím přicházíme k faktu, že již tehdy bylo pěstounství placené ze zemského fondu. (Bušková, 1970)

Významným právním dokumentem se v roce 1868 stává zemský zákon chudinský, kdy díky tomuto zákonu jsou na dnešním území České republiky zřizovány již v té době okresní sirotčince. Na počátku 20. století vznikají v jednotlivých okresech komise, které sloužily pro kontrolu péče o děti a mládež. V roce 1908 vzniká v Praze samostatná Česká zemská komise pro péči o mládež při Zemské školní radě, která koordinovala práci okresních komisí, jenž měly v roce 1918 ve své správě až patnáct ústavů. Po vzniku Československa se z okresních komisí stala Okresní péče o mládež, která disponovala výkonnou mocí. Ve zlatých

dvacátých letech spravovaly okresy 24 sirotčinců a stát spravoval 60 dětských domovů, které sloužily jako přechodná péče pro děti, které míří zpět do svých rodin, nebo do rodin pěstounských. Po druhé světové válce byl zcela zničen propracovaný systém dětských domovů, byly zrušeny okresní komise péče o mládež i Zemské ústředí a byla ukončena dobročinná sdružení spojená s péčí o děti bez domova. Po nastolení komunistického režimu, tedy po tom, co v roce 1948 převzali komunisté moc u nás, byla zrušena i veškerá pěstounská péče, začala se idealizovat kolektivní výchova, byly budovány dětské domovy, kde byly děti vychovávány od raného dětství až po dospělost. Dítě bylo možné uložit jen do dětského domova, nebo k rodině jemu vlastní za předpokladu, že bude vychováno v lásce k lidově demokratickému státu. Zde dětské domovy a výchova dětí mimo biologickou rodinu spadala do zákona č. 69/1952 o sociálně právní ochraně mládeže. V šedesátých letech dvacátého století byla obnovena adopce jako možnost získání dítěte do péče a výchovy.

Návrat pěstounské péče nastává v devadesátých letech dvacátého století po pádu komunistické moci. Po roce 1989 máme tedy pěstounskou péči, osvojení a stále i dětské domovy, které slouží jako výchovné instituce pro děti bez biologických rodičů. (Matějček, 1999)

2.2 Legislativa

Jak už bylo předestřeno, dětské domovy zajišťují výchovnou a vzdělávací funkci dětem bez závažných poruch chování ve věku od tří do osmnácti či dvaceti šesti let dle zákona o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, č.109/2002 Sb. Jestliže mluvíme o dětských domovech, tak se jedná o hlavu II a §12-13. Dále se ústavní výchova objevuje i v občanském zákoníku č.89/2012 Sb. v dílu 4. V §971 až §975 v hlavě III.

Statutárním orgánem dětského domova je ředitel ústavu, kterého jmenuje zřizovatel dětského domova, a to po oficiálním konkursním řízení dle zákona č. 561/2004 Sb. Takto postavený ředitel zodpovídá za chod dětského domova, a jeho jménem i jedná. Struktura zaměstnanců závisí vždy od velikosti dětského domova a počtu dětí, dětský domov disponuje jak pedagogickými pracovníky, tak provozně technickými pracovníky. V domově se nachází různé pracovní pozice jako vychovatel, asistent pedagoga, zástupce ředitele, sociální pracovník, psycholog, kuchař apod. (Zákon č. 89/2012 Sb., zákon č. 109/2002 Sb.)

Dětský domov je povinen zajišťovat dětem vzdělávací služby, vzdělání a s ním spojenou přípravu na budoucí profesi, dále službu výchovnou, zodpovídá za řádnou výchovu dětí a jejich vývoj. Zajišťuje funkci zabezpečovací, to znamená zabezpečení dětí materiálně, což se týče stravy, oděvů, elektroniky nezbytné ke vzdělání apod. Děti by měly být zabezpečeny i sociálně a emočně, což znamená, že se děti mají v reálném životě na koho obrátit, aby se cítily bezpečně a bez rizika. Dětský domov je povinen zajišťovat dětem kontakt s okolním světem, to znamená zajišťování zdravotní péče, doprovod k lékařským vyšetřením, kontakt s úřady, pomoc při výběru vzdělání a zaměstnání, pomoc při hledání vlastního bydlení a osamostatňování se. Dětský domov by se měl co nejvíce přiblížit podobnosti v rodinném prostředí a domovu. Proto dětský domov funguje v malých skupinkách, kde jsou děti rozdělovány podle věku, pohlaví a zejména podle sourozeneckých vztahů. Stát se primárně snaží o to ponechat sourozence pospolu z důvodu vytvoření pevnějších citových vazeb. Do dětských domovů mohou být podle zákona přijaty i děti lehce mentálně postižené či fyzicky handicapované, jestliže jsou posouzeny jako děti, které nepotřebují ústavní sociální péči. (Pávková, 2001)

Dětské domovy by měly vytvořit ideální podmínky pro rozvoj dítěte a to nejen po stránce materiální, ale i po stránce individualizace jedince. Dětský domov plní tři hlavní funkce, a to výchovnou, vzdělávací a sociální. Za plnění těchto funkcí zodpovídá jak vedení dětského domovu, tak sbor pedagogických i nepedagogických pracovníků, kteří se musí při plnění těchto funkcí řídit danými zákony o vzdělání a výchově.

V dětských domovech se ve velké míře neobjevují děti mentálně postižené, ale je důležité brát v úvahu a respektovat, že se zde objevují děti, které jsou zanedbané, prokazují se asociálním chováním nebo někdy dokonce i děti, které byly zneužívané a týrané. Výchova takových dětí bývá velmi obtížná a specifická. (Pávková, 2001)

Organizaci vevnitř dětského domova stanovuje řád vydaný vedením školského zařízení, který vychází opět ze zákona č. 109/2002 Sb. a s tímto zákonem jsou seznámeny jak pracovníci, tak děti. Děti, které se ocitnou v ústavní péči, musí být mimo jiné seznámeny i se svými právy a povinnostmi. Mezi práva patří právě zmiňované právo na výchovu, vzdělání a zaopatření základních funkcí dítěte. Dítě umístěné do dětského domova má každý měsíc nárok a právo na určitou výměru kapesného, kde finanční příspěvek je odvozen vždy od věku dítěte. (Švancar, 1988, Vocilka, 1999)

Výše kapesného:

- a) 40 až 60 Kč – pro děti do 6 let věku
- b) 120 až 180 Kč- pro děti od 6 do 10 let věku
- c) 200 až 300 Kč- pro děti od 10 do 15 let věku
- d) 300 až 450 Kč – pro děti od 15 let

Kapesné plní výchovnou funkci, děti se učí finanční gramotnosti a mají navíc možnost disponovat vlastní finanční částkou, se kterou mohou nakládat dle svého uvážení. V případě problémového chování či jiných problémů, které způsobuje dítě sobě i okolí je možné kapesné redukovat. Další sankcí za nevhodné chování může být omezení trávení volného času dle vlastní úvahy, např.: pobyt venku, osobní návštěvy, účast na kulturních akcích. (Vnitřní řád , 2015)

Dětský domov vydává vždy roční plán, který ustanovuje hlavní myšlenky a cíle, kterými se bude instituce v daném roce řídit. Poté je vychovateli vytvářen týdenní plán, kde jsou naplánovány návštěvy, volný čas, akce apod. Tento plán se plánuje s ohledem na individuální odlišnosti a s ohledem na všechny děti ve skupině. (Vocilka, 1999)

2.3 Výchova v dětských domovech

Instituce zabezpečující náhradní výchovu má systém právních vztahů a institutů zabezpečující právní nárok dítěte na řádnou výchovu a vzdělání. Stejně tak jako v rodinném prostředí by i v institucionální náhradní péči měla převažovat forma akční, zážitkové výchovy nad verbální. Veškerá činnost s dítětem by se měla odrážet od jeho schopností a vědomostí. Důležitý je pocit, ve kterém se dítě nachází při interakci, základ je v uvolněné atmosféře a sociálním bezpečí. (Bůžek, 2000)

Výchova dítěte by měla vést k jeho samostatnosti, získávání sociálních a praktických zkušeností, k respektu k druhým, vzájemné toleranci, ale i k tomu, umět si obhájit svůj názor a postoj. Dítěti by neměly být odstraňovány překážky, ale mělo by se učit za pomoci dospělých osob tyto překážky řešit. (Bůžek, 2000)

Za to, jak se výchova dětí v institucionální péči provádí a jak je nastavena, jak se uplatňují principy výchovy a formy zodpovídá vnitřní řád instituce a za jeho dodržování je zodpovědný ředitel ústavu. Po příchodu do dětského domova je dítě zařazeno do tzv. rodinné

skupiny, ve které probíhá základní výchovná činnost. V rodinné skupině může být až šest dětí, pokud není stanoveno jinak. V dětském domově je režim dne a péče o děti nastavena na podobném principu jako v rodině. O děti se zpravidla starají tři pedagogičtí pracovníci, kteří se u dětí střídají, nad dětmi je neustálý dozor a to i v nočních hodinách. Na výchově dětí se nepodílí jen pedagogičtí pracovníci, ale také rovněž sociální pracovníci, pracovníci sociální péče, ekonomové, kuchařky, uklízečky apod. (Bůžek, 2000)

Výchovné činnosti

Výchova a vzdělávání jsou uskutečňovány v různých prostředích. Mezi základní typy prostředí se řadí rodinné, to však v případě dětských domovů odpadá, poté školní, lokální, skupinové, pracovní a volnočasové. Děti v dětských domovech mají ten handicap, že právě nejzákladnější prostředí mít nemohou. Důležitým prostředím je ale také lokální, čímž je myšleno vše kolem nás, vše co nás ovlivňuje, názory, postoje, atd. Také skupinové prostředí, které je tvořeno z našich vrstevníků, je velmi zásadním při výchově člověka. Vzdělávání dětí umístěných v dětských domovech probíhá v běžném školním zařízení, což je ZŠ, SŠ, SOŠ popřípadě VŠ. V dětském domově tedy probíhá spíše volnočasová činnost doprovázena plněním povinností ze školy. Činnosti se zaměřují na rozvoj osobnosti, začlenění do společnosti aj. Odpoledne probíhá formou vedených her, soutěží, ale i ponechání volného času, o kterém si děti rozhodují samy a kde vychovatel slouží pouze jako přítel, kterému se může dítě svěřit, nebo jen jako společník k sledování televize či jiných pasivních aktivit. (Přadka, 2004)

Působení na děti v jejich volném čase vede děti k racionálnímu uvažování a přemýšlení nad využitím volného času. Tímto se nepřímou formou formují jejich hodnoty, zájmy, morálka, rozvíjí se specifické schopnosti. Ve výchově k volnému času jde i o prevenci před patologickými jevy v chování jedinců, vytváření hodnotové orientace a socializace. Výchova mimo přímé vyučování tak plní funkci nejen výchovnou, ale i vzdělávací, socializační, zdravotní a preventivní. Výchovné prostředí a činnosti v dětských domovech se liší v souvislosti s finančními prostředky, materiálním zabezpečením a lokalitou, ve které se dětský domov nachází. Dále také záleží na znalostech, zkušenostech a kompetencích pedagogických i nepedagogických pracovníků. Dle těchto aspektů jsou vytvářeny volnočasové a tudíž výchovné činnosti v dětských domovech. Převažují aktivity jako například sportovní činnosti, zájmové kroužky (hudba, divadlo, malba), pracovní aktivity, psychoterapie,

turistika, doučování, rekreační pobyty (hory, pobyt v přírodě, pobyt na vodě), kulturní akce (koncerty, divadla, kina), jazyková příprava, práce okolo dětského domova (venkovní práce, práce na poli), dobrovolnictví v psích útulcích apod. (Pávková, 2008, Vocilka, 1999)

2.4 Rizika ústavní výchovy

Děti žijící mimo rodinu se mohou setkávat s určitými riziky spojenými právě s pobytem v ústavní péči. Takové děti se nesečkávají s typickým vzorem rodiny a neví, jak život v takové rodině opravdu v reálném životě vypadá. Vychovatelé se proto snaží předcházet negativním jevům a vytvářet takové prostředí, které děti obohatí, citově nedeprimuje a připravuje na reálný život, což se ale ne vždy může podařit, jelikož by to znamenalo tak individuální a specifickou péči, na kterou právě v ústavní péči není čas ani energie z důvodu četnosti dětí. Prostedí, ve kterém dítě vyrůstá, se z velké části podílí na formování jeho osobnosti a ovlivňuje jeho chování a reakce na společenské normy, z pohledu sociální pedagogiky má prostředí funkci situační a dále pak výchovnou a formovací. Rizik, se kterými se děti v ústavní péči mohou setkávat, je mnoho a do popředí se dostávají problémy jako šikana, citová deprivace, hospitalismus, ponorková nemoc, asociální chování apod. (Matějček, 1999)

Některé z těchto rizik si popíšeme blíže, abychom pochopili, jak závažný může být dopad ústavní péče na dítě a abychom pochopili, o jak závažné téma se jedná. Citová deprivace může být jednou z nejnešťastnějších rizik, ke kterým může dojít a bohužel právě citová deprivace se u velké části dětí, které pobývají v dětských domovech, objevuje. Děti žijící v biologických rodinách jsou často fixováni na své rodiče, cítí se u nich v bezpečí a je jim předávána emoční stabilita, toho se ovšem dětem v ústavní péči nedostává. Zmírňování dopadu slabších citových vazeb může probíhat skrze výchovné působení směřující k uspokojování základních psychických potřeb, jako například poskytnutí životní jistoty apod. Potřeba citové jistoty se nejvíce naplňuje právě citovou vazbou k druhým lidem, tato vazba musí být oboustranná. Kde se ale tato jistota neobjevuje, tam se podle Matějčka mohou objevit problémy, jako je úzkost, které není člověk schopen řešit a stavět se životním problémům, může se také projevat agresí vůči slabším. Mezi vychovatelem a dítětem sice citový vztah vzniká, ale bývá většinou povrchní a nepřetržává dlouhodobě.

U dětí, které v raném věku nezažijí citové napojení na člověka, může citová deprivace přinést zpomalený vývoj sociálních dovedností. Čím déle citové strádání trvá, tím jsou jeho následky horší a méně zvrátitelné. Hrozbou citového strádání dětí v dětských domovech je neschopnost zařazení se do běžného života, problém s důvěrou v druhé, s navazováním dalších vztahů, se zakládáním vlastní rodiny. Děti citově deprimované se často dostávají do problémů s kriminalitou, prostitucí apod. (Matějček, 2000)

Dalším rizikem je hospitalismus, děti v dětském domově mají zabezpečenou stravu, ubytování a další prostředky, které uspokojují potřeby dětí a mládeže. Po materiální stránce je tedy dítě velmi dobře zabezpečeno, to může však znamenat problém pro dítě, které je v ústavu po delší dobu, jelikož si zvykne na to, že má vše zařízeno, je o něj dobře postaráno a legislativa po něm vlastně nic nežadá. Hospitalismus je stav dobré adaptace na umělé ústavní podmínky, díky nimž se nedokáží adaptovat v normálním životě mimo ústavní péči. Za jeho následky můžeme považovat například i ztrátu zájmu o okolní svět a lidi v něm, zhoršení komunikace a vůbec snahu o vedení dialogu s někým druhým, nereálná představa o běžném životě. (Matoušek, 1999)

Šikana patří k dalším rizikům ústavní péče. V dětských domovech se nachází spousta dětí různých skupin, různých věkových skupin, etnik, charakteru apod. a často se stává, že citlivější děti se mnohem hůře začleňují, než děti psychicky odolnější a silnější. Existují určité preventivní programy, kterými se snaží vychovatelé v dětských domovech působit a zmírňovat nebo nejlépe předcházet šikaně v náhradních výchovných zařízeních. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy definuje šikanu jako chování, jehož záměrem je hlavně ublížit jedinci, ohrožit, nebo zastrašovat jiného člověka (dítě) popřípadě skupinu dětí. Jedná se o cílené a opakované užití fyzického nebo slovního násilí na člověku, který se neumí nebo nedokáže bránit. Šikana může dítě paralyzovat, bojí se poté někomu věřit a otevřít, může se uzavřít do sebe, některé případy mohou končit sebepoškozováním až sebevraždou. V druhém případě se člověk šikanovaný začne sám chovat agresivně vůči okolí, kdy se takové chování může projevit až o několik let později, například až dítě vyroste a má dost sil také někomu ublížit, a záměrně si vybírá slabší jedince, často životní partnery nebo později své vlastní děti. (Martínek, 2009, Kolář, 2011)

Během pobytu v ústavní péči se může projevit problém ponorkové nemoci, a to je problém, který vzniká ve stereotypním prostředí, ve kterém není výhled na změnu a nedá se z něj uniknout. Takový pobyt zvyšuje stres, únavu, neschopnost tolerovat a akceptovat druhé, zvyšuje vztahovačnost. (Matoušek, 1999)

Děti nebo dospívající se poté projevují tak, že se snaží si chránit osobní prostor, nenavazují oční kontakt, nemají chuť komunikovat s dalšími lidmi, může se zvýšit agrese proti lidem v okolí. Riziko ponorkové nemoci je nejmenším rizikem, kterým jsou ohroženy děti v dětském domově. Podle zákona a povinností, které mají vychovatelé, by nemělo docházet k stereotypnímu chování. (Matoušek, 1999)

2.5 Náplň práce v dětských domovech

Práce s dětmi v ústavu, kde jsou ponechány samy a nemají se na koho obrátit je velmi složitá, děti mohou být uzavřené, nemusí chtít k sobě někoho pustit a s někým sdílet něco ze svého života, celá jejich situace je zkrátka složitější než u dětí, které jsou od raného věku fixovány na rodiče. Proto je velmi důležité, aby vychovatel uměl správně pracovat a velmi opatrně s ohledem na individualitu dokázal přistupovat k druhému člověku, v tomto případě dítěti či dospívajícímu.

Nejdůležitější věcí, kterou musí umět vychovatel zvládat je, aby rozvíjel a pěstoval takové vlastnosti, hodnoty a postoje, které jsou v prospěch jak dítěte, tak společnosti. Vychovatel musí disponovat určitými schopnostmi, musí umět pracovat jak s dětmi, dospívajícími, tak i dospělými, jelikož jeho profese neznamená jen vychovávat děti, ale i spolupracovat s lidmi, kteří jsou již v dospělém věku. Samozřejmě je primární zaměření na děti.

Vychovatel se snaží pomocí různorodých činností, které musí sám připravit, vymyslet a aplikovat do praxe tak, aby podporoval talent, individualitu, nadšení a schopnosti dítěte. Vychovatelé mají na starost, aby fungovala vzájemná interakce mezi dětmi a dospělými, plánuje společenské akce, projektové dny, odpolední aktivity, plánování výletů aj. Kromě přímé práce s dětmi se snaží být také pozorovateli, sledovat děti, jejich vzájemnou interakci, jejich reakce, chování a dle toho s nimi dále plánovat práci. Pracují jak se skupinou dětí, tak s jednotlivci a záleží vždy, o jakou aktivitu se jedná, pomáhají například při odpolední přípravě na vyučování, což může znamenat potřebu věnovat se každému individuálně. (Bendl, 2015)

Práce vychovatelů je náročná hlavně v tom, že vychovatel nese odpovědnost za výchovu dětí, které jsou mu v dané skupině svěřeny. Tak jako ve školství se i v dětském domově práce rozděluje. Jedná se buď to o přímou práci s dětmi, to znamená, že vychovatel přímo působí na dítě, tráví s ním čas, komunikuje s ním apod., nebo nepřímou práci s dětmi, kdy si plánuje a vytváří činnosti, rekapituluje předešlé úspěchy i neúspěchy v činnosti.

Abychom tedy shrnuly základní činnosti vychovatele v dětském domově, popíšeme základní činnosti dle Bendla. Bendl tedy rozděluje základní oblasti činnosti vychovatele na administrativní činnost, vše co se týká záznamů, evidence dětí, výsledky dětí apod. Další činností je organizační činnost a v této oblasti se jedná o organizaci času dětí, režimu, kontrolu dětí, organizování činností, jak už bylo zmiňováno výše, různých projektových dnů a kulturních akcí. Koordinační činnost, například proti patologickým jevům v dětském domově, jako je užívání drog či alkoholismus apod., důležitou činností je také metodická činnost, jedná se o vytváření výchovných a vzdělávacích dokumentů, preventivní programy a tomu podobné. S metodickou činností může být spojena i diagnostická činnost, která je potřeba pro posuzování individuálních zvláštností a potřeb dětí, které jsou umístěny v dětském domově. Nejdůležitější činností je ovšem již zmiňovaná přímá činnost, kdy se jedná již o přímou činnost s dítětem po sportovní, duševní, kulturní stránce pomocí záměrných činností. (Bendl, 2015)

Škoviera rozděluje přímé činnosti na činnosti, jako je například příprava na školu a vyučování, příprava pokrmů, sebeobslužné činnosti, relaxační a zábavná činnost, dozor nad dětmi, tvořivé hry, zpěv, tanec, kresba aj. (Škoviera, 2007)

Vychovatel ovšem ne vždy dokáže plnit veškeré požadavky, které život s dětmi bez biologických rodičů vyžadují a práci vychovatelů proto mohou v určitém směru doplnit lidé přicházející z venku, které žene jen touha pomoci druhým, a to jsou dobrovolníci, kteří mohou zastupovat vychovatele v méně důležitých věcech, na které už vychovatel při veškeré své práci nemá dostatek prostoru. V takových činnostech a potřebách může pomoci právě dobrovolník, který věnuje dětem čas z vlastního přesvědčení, nebere tedy tuto práci jako úkol, či nutnost, ale jako dobrou věc pro druhého člověka, kterou plní ze svého přesvědčení a může tedy plnohodnotně doplnit práci odborným pracovníkům.

3 DOBROVOLNÍK V DĚTSKÉM DOMOVĚ

V této kapitole propojíme předchozí dvě kapitoly a to dobrovolnictví a dětský domov. Diplomová práce se zaměřuje právě na práci dobrovolníků v dětských domovech, kteří zde plní funkci určitých doplňovatelů péče o děti, nepůsobí zde jako konkurence vychovatelů, ale jako pomocník při volnočasových aktivitách. Jak je již nastíněno, dobrovolník neplní profesní povinnosti vychovatelů a odborného personálu a ani se o to svou přítomností nepokouší, nenarušuje práci vychovatelů, většinou nedisponuje kvalifikací pedagogického odborníka pro výchovu dětí, a i kdyby disponoval, pokud zde není zaměstnán pod oficiální smlouvou a nenese odpovědnost za výchovu těchto dětí, nesmí se do takové role stavět. Dobrovolník by v dětském domově měl zastávat funkci kamaráda, tety, strýce, který zde bude aktivně trávit čas s dětmi, které mu budou přiřazeny, nebo je dětmi sám vybrán. Jeho práce spočívá ve vzájemném respektu s personálem, tak jako dobrovolník nezasahuje do práce zaměstnance dětského domova, tak personál respektuje a užívá slušného chování vůči dobrovolníkovi.

Dobrovolnictví v dětském domově můžeme rozdělit na dobrovolnou službu jednorázovou, kdy dobrovolník je přítomen na určité kulturní akci, výletu, příležitosti, i přes fakt, že dobrovolnictví není vykonáváno pravidelně, musí dobrovolník projít stejným školením a zasvěcením, jako dobrovolník, který dochází pravidelně. Pokud se jedná o dlouhodobou spolupráci, tak je dobrovolník zavázán chodit do dětského domova pravidelně, vytváří si vztah s dětmi a personálem. Dlouhodobé dobrovolnictví je pro chod dětského domova prospěšnější než jednorázové, a to hlavně vůči přístupu k dětem a výchovného působení. (mvcr, 2012)

3.1 Význam dobrovolníka v DD

Člověk si ve svém životě prochází několika fázemi vývoje. Když je budeme dělit dle Eriksona, budeme tedy mluvit vždy o typu konfliktu a krizi. V raném věku dítěte je velmi důležité aby nedocházelo k psychické deprivaci attachmentu, což je citové přilnutí dítěte k matce, což právě u dětí, které vyrůstají v dětském domově, není zcela ideální. Poté je zde možnost, že ani další vývoj jedince není zcela ideální a u dítěte se mohou vyskytnout citové deprivace nebo psychické strádání. Psychická deprivace může znamenat, že dítě nedokáže uspokojit a naplnit své psychické potřeby. Dítě, ve svých životních etapách potřebuje

dostatečnou senzoryckou stimulaci, to znamená, že potřebuje slovní komunikaci, dotek, sociální interakci. Není možné, aby byl schopen dobrovolník zvrátit nebo zcela zabránit takové psychické a citové deprivaci dítěte, to nedokáže jak dobrovolník, tak vychovatel, ale může se zasadit o zmírnění a naplnění pocitu, že o dítě někdo jeví zájem, že není zcela samo ponecháno celému světu a svým problémům, může působit jako pomocná ruka, člověk, který dítě vyslechne a zajímá se o jeho problémy. (Langmeier, 1974, Perry, 2002)

Dobrovolník může pomoci dítěti žijícímu v ústavní péči hlavně tím, že má možnost mu zvýšit počet podnětů, kterých se dítěti dostává ve slovní komunikaci, sociální interakci apod. Může na rozdíl od personálu DD pracovat individuálně a poskytovat tak dítěti prostor, který slouží pouze jemu samotnému a nemusí se o tento časový prostor s žádným dalším dítětem dělit. Přítomnost dobrovolníka tak může zkvalitnit život dítěte vyrůstajícího mimo biologickou rodinu.

Hlavní cíle dobrovolníka v dětském domově jsou:

- Zlepšování podmínek vhodného vývoje
- Zkvalitnění volnočasových aktivit a života dítěte
- Přimět dítě k zlepšení komunikace a sociálním interakcí
- Pomoci při nacházení vlastní identity, vlastního já
- Vytvoření přátelského a hlubšího vztahu

Dobrovolníci se čím dál více profesionalizují a jejich práce získává větší váhu než dříve. Není nutnost už pomáhat pouze v přímé péči, čím dál častěji se také setkáváme s pomocí v administrativní činnosti, metodické a diagnostické činnosti. Pokud se dobrovolnictví v určitém zařízení nastaví ze stran jak vysílající organizace, tak přijímající organizace, tak může docházet k oboustrannému obohacování a spolupráci v prospěch dětí žijících v dětském domově, což by mělo být prioritou obou stran. (Středisko náhradní rodinné péče, 2012)

3.2 Rizika dobrovolnictví v dětských domovech

Dobrovolník působící v dětském domově vykonává velmi zodpovědnou a specifickou činnost, která obnáší spoustu rizik. V takové pozici se dostává dobrovolník do velmi zodpovědné pozice, jelikož působení na děti, které za sebou nemusí mít vlídnou minulost, mohly si prožít spoustu traumat, mohou být deprimovány, není jednoduché. Každá vysílající, ale i přijímající organizace by se měla snažit o co největší snížení všech rizik, napomáhat dobrovolníkovi tak, aby se do potíží spojených s činností v dětském domově nedostal. Každý dobrovolnický program přináší škálu rizik, které mohou právě dobrovolníka potkat a za tyto rizika nenese odpovědnost jen dobrovolník, ale také obě organizace, které s ním spolupracují.

Obecná rizika dobrovolníka:

- Hmotné škody
- Zdravotní rizika- lehká poranění, větší zranění až smrt
- Rizika fyzické a psychické náročnosti
- Rizika práce s odlišnými klienty- každé dítě může působit jinak, chovat se jinak, na všechny děti nezabírají stejné metody.

(mvcr,2012)

Rizikům by se mělo předcházet zejména již výběrem dobrovolníka, zaškolením, umístěním ho do určité organizace, oblasti dobrovolnictví. Na dobrovolníka se vztahuje obecná zodpovědnost, kterou nalezneme v zákoně č. 40/1964 Sb.

Zaměříme-li se na méně obecná rizika dobrovolníků v dětských domovech, tak se zamyslíme nad psychikou dobrovolníků, kteří tráví čas s dětmi, které byly opuštěny svými biologickými rodiči, kdy se jedná o velmi silné příběhy, někdy ne s dobrým výhledem do budoucna. Právě v takové situaci je velmi složité si vybudovat vztah tak, aby se stal dobrovolník dobrým přítelem, přitom si ale držel určitý odstup. Může se stát, že dobrovolník neunes tak silnou vazbu, vztah si vybuduje až příliš osobní a poté neví, jak dál. Dalším těžkým psychickým rizikem může být opak silné vazby jedinců na sebe, ale právě citová bariéra, nezvladatelné chování. Může se stát, že dítě, nebo skupina dětí, dobrovolníka nepřipustí do svého osobního života, nebudou mít zájem s dobrovolníkem komunikovat, může docházet až k agresí ze strany dětí vůči němu, ale bohužel i naopak. (Janíčková, 2011)

Organizace by proto měla povinně dobrovolníka zasvětit do všech rizik, nastítnit mu psychologii některých dětí, se kterými bude dobrovolník pracovat a měla by chránit jak děti, tak dobrovolníka. Na pravidelných supervizích a seminářích pro dobrovolníky, by se tento problém měl otevírat a jeho problematika by měla být řešena i přes fakt, že problém již nebude aktuální. Supervizi může doplnit ještě koordinátor dobrovolnictví, který může za pomoci dalších odborníků dobrovolníkovi pomoci. (mvcr,2012, Janíčková, 2011)

3.3 Význam DD pro dobrovolníky

Dětské domovy mohou poskytnout dobrovolníkovi nový pohled na život dítěte mimo biologickou rodinu, nemusí vždy jít o obohacení dítěte dobrovolníkem, ale naopak. Dobrovolník se může setkat s odlišnými životními hodnotami, s lidmi, v tomto případě dětmi, jejichž životní příběhy jsou velmi silné, mnohdy smutné a velmi těžko řešitelné. Dobrovolník tak má možnost pomoci nejen dítěti, ale i sám sobě v rozhledu a pohledu na svět.

Důležitými významy pro dobrovolníky jsou:

- Zisk nových zkušeností, dovedností a informací
- Zisk nových známých, přátel, nových vztahů, zážitků
- Vědomí vlastní potřebnosti pro okolní svět, pro společnost
- Pocit smysluplnosti
- Osobní sebezvoj, posílení psychické kondice
- Předcházení sociální izolaci
- Lepší preference při žádosti o zaměstnání, uznání okolí
- Přístup a možnost zažití supervize, různých vzdělávacích programů, náhled do problematiky (například citových deprivací, rizikového chování dětí a mládeže)
- Sebereflexe, učení toho, dávat si zpětnou vazbu, přemýšlet nad činy, situacemi, našim výběrem řešení těchto situací
- Sebeovládání, učit se přijmout situace, takové jaké jsou

(Janíčková,2011)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGICKÁ ČÁST

V teoretické části práce jsme se dozvěděli informace nutné pro porozumění dobrovolnictví a dětským domovům, definovali jsme si hlavní pojmy a nastínili, jaké pozitiva i negativa mohou dobrovolníka při takové práci potkat. Nyní se zaměříme na druhou část práce, kde si ověříme některé teorie.

V praktické části se budeme zabývat zkoumáním přínosu dobrovolnické práce v dětských domovech pro dobrovolníka. Právě toto téma bylo vybráno i z důvodu vlastního působení v dětských a kojeneckých ústavech na pozici dobrovolníka. Pro účely této diplomové práce byl vybrán kvalitativní typ výzkumu, který si definujeme blíže v následující kapitole. Dále se budeme věnovat popisu výzkumného souboru a technikám sběru dat. Poté bude uvedeno, k jakým závěrům v praktické části došlo a jaké je doporučení pro praxi.

4.1 Cíl výzkumu

K tomu, aby se v rámci praktické části diplomové práce dopracovalo k závěru hlavního cíle, byly zvoleny cíle dílčí, které by měly být zjištěny prostřednictvím otázek a podotázek. Téma dílčích a hlavního cíle bylo nastíněno již v teoretické části práce.

Dílčí cíle:

Cílem je zjistit vlastní motivaci dobrovolníka k tomu začít a pokračovat v dobrovolnické činnosti v DD. Motivace a důvod, proč dobrovolník začne poskytovat takovou činnost je velmi důležitá, protože pakliže motivace rychle vyprchá, zmizí i chuť v činnosti pokračovat. Zde bude snahou zjistit, co dobrovolníka vedlo k myšlence přihlásit se jako dobrovolník do DD a co ho vede k tomu, aby v této činnosti pokračovat dlouhodobě.

Dalším z cílů bude zjistit, jakou přípravou dobrovolník před činností v dětském domově prošel. To, jak příprava dobrovolníka probíhá, může ovlivnit celou jeho dobrovolnickou činnost a je velkým pozitivem, když dobrovolník projde přípravou a ví, co může od určitých situací čekat. V rámci tohoto cíle nás zajímá, čím si dobrovolník, a jestli vůbec něčím prošel ať už ze strany vysílající nebo přijímající organizace a jestli mu tato příprava usnadnila pozdější činnost v DD.

Důležité také bude zjistit, jaké vztahy mezi dobrovolníkem a personálem v DD převládají.

Vnímání dobrovolníků ze strany personálu může být rozdílné, vše závisí hlavně na povaze obou stran a na vzájemných sympatiích a také na tom, jak každá strana vnímá děti a práci s nimi. Naším cílem je zjistit, jak tyto vzájemné vztahy fungují, a jestli zde existují kompromisy či rozumná domluva, to znamená vzájemná snaha a kompromis či nikoli.

Důležité také je, jaké vztahy má dobrovolník s dětmi z DD. Vztahy mezi dobrovolníkem a dítětem v DD jsou naprosto klíčové ve vzájemné interakci mezi stranami. V rámci práce nás zajímá, jak se tyto vztahy vytvářely a jak děti přijímají dobrovolníky do svého života.

Hlavním cílem výzkumu je zjistit přínos dobrovolnictví v dětském domově do života dobrovolníka, jestli je negativní či pozitivní.

4.1.1 Výzkumné otázky

Dle Švaříčka jsou výzkumné otázky určitý ukazatel, díky kterému lze dojít k cíli, tj. zjistit výsledek výzkumu. Dle autora tvoří výzkumné otázky celé jádro výzkumu, mají pomáhat s orientací v problematice. Výzkumné otázky tvoříme na základně daných výzkumných cílů. (Švaříček, 2007)

Hlavní výzkumná otázka:

- Co dobrovolnictví v DD přineslo do života dobrovolníka?

Dílní otázky:

- Jakou měl dobrovolník motivaci k tomu, aby dobrovolnictví v DD začal vykonávat?
- Vykonává dobrovolník dobrovolnickou činnost pod vysílající organizací?
- Jak dobrovolník hodnotí přípravu na výkon dobrovolnictví v DD?
- Jak probíhalo přijetí dobrovolníka do kolektivu dětského domova?
- Jak si dobrovolník budoval vztah s dětmi a personálem v DD?
- Jak dlouhodobější zkušenost v DD dobrovolník hodnotí?

4.2 Výzkumné metody

Metody lze považovat za určitý popis cesty výzkumem, říkají nám, jak bude téma uchopeno. Metodu volíme i s ohledem na cíl práce. Každá metoda se liší a pro každou jsou vhodné jiné techniky. Pro zpracování diplomové práce jsme měli dvě možnosti výzkumu, a to kvalitativní nebo kvantitativní, přičemž kvantitativní výzkum spočívá v opírání o dedukci, vychází z teorie a předpokládá projekt výzkumu. Hendl popsal tento druh výzkumu jako výzkum, kde jde o formulaci hypotéz, pozorování, testování daných hypotéz a dále o interpretaci a zevšeobecnování výsledků. Cílem kvantitativního výzkumu je tedy testování hypotéz a teorií. Pro kvantitativní výzkum jsou typické metody jako experiment, korelační šetření apod. . (Hendl, 2016)

Pro tuto diplomovou práci byl však vybrán druhý druh výzkumu, a to kvalitativní výzkum, Dle Švaříčka je podstatou vybraného výzkumu do hloubky a kontextuálně prozkoumat určitý soubor, který je definován v teoretické části a přinést o něm maximální počet informací. Ten vychází z fenomenologie, etnometologie, symbolickém interakcionalismu a opírá se o indukci, což je pozorování, zajištění pravidelností, závěru a teorie. Kvalitativní výzkum pracuje tak, aby dokázal zkoumaný soubor, což jsou respondenti, detailněji popsat. Pro analýzu získaných dat lze spojit víc než jednu metodu, například popis, pozorování nebo rozhovor, díky kterým získáváme celkový pohled na zkoumaného. Cílem takového výzkumu je odкрыtí významu informací. Pro kvalitativní výzkum jsou typické metody jako například případová studie, zakotvená teorie, analýza dokumentů a textů apod. Kvalitativní výzkum však nemůžeme globalizovat na celou společnost, to u kvantitativního můžeme. (Švaříček, 2007)

4.2.1 Pozitiva a negativa kvalitativního výzkumu

Dle Hendla je výhodou kvalitativního výzkumu předně to, že výzkumník získává podrobný popis jedince či skupiny, kterou zkoumá a získá tak bližší náhled do problematiky. Jako další kladná věc se ukazuje i to, že výzkumník zkoumá problém v přirozeném prostředí. Výzkum umožňuje zkoumat blíže procesy, které se odehrávají v dané problematice a navrhopvat tak teorie. Výzkum ukazuje přesněji, co se v dané problematice odehrává, to ale pouze ve zkoumaném prostředí.

Velkou nevýhodou tedy je, že se informace a fakta nedají zobecnit na širší populaci nebo jiné prostředí, které nebylo zájmem daného výzkumu. V kvalitativním výzkumu je velmi obtížné testovat hypotézy a teorie, které již známe nebo si je určíme.

I samotný sběr dat a realizace výzkumu je časově a prakticky náročnější. Jako jednu z hlavních nevýhod může být vlastní zájem výzkumníka, který může ovlivňovat výsledky výzkumu a jeho postojem k problematice tak zkreslovat realitu tématu. (Hendl, 2016)

I přes jisté nevýhody kvalitativního výzkumu je pravdou, že jako nástroj k zjištění sociální reality slouží velmi dobře. Metoda umožňuje dostat se do podstaty problematiky, což je také důvodem výběru této metody pro danou metodologickou část diplomové práce.

4.2.2 Technika získávání dat

Jako metoda sběru dat byl zvolen polostrukturovaný rozhovor. Jedná se o nejčastěji využívanou metodu sběru dat v kvalitativním výzkumu. Metoda rozhovoru se zdála i pro téma diplomové práce odpovídající. Rozhovor je technikou terénního sběru dat, kdy si nejdříve respondenty, participanty vybereme, poté se s nimi osobně setkáváme, možné je s nimi komunikovat i pomocí skypu či jiného zařízení, kde lze rozhovor kvalitně provést, což bude použito i pro naši diplomovou práci. Při rozhovoru se jedná o ucelené a soustavné ústní spojení mezi tazatelem, neboli výzkumníkem a respondentem, při kterém se tazatel snaží za pomoci otázek dopracovat k zjištění skutečností, které se vztahují k dané problematice. Rozhovor budeme vést uvolněně, budeme pokládat předem stanovené otázky, a jestliže participant nebude některým otázkám rozumět, položí se jiným způsobem nebo se dovysvětlí.

V rámci rozhovoru si mohu jako tazatel odpovědi zapisovat, mnohem praktičtější se mi ale jeví psát jen drobné poznámky, rozhovor si nahrávat a později jen přepsat, vše za souhlasu dotazovaného.

Existuje několik druhů rozhovoru, které jsou vhodné pro kvalitativní výzkum, jako například neřízený rozhovor, takový rozhovor však nemá přesně stanovenou formulaci otázek, ani jejich pořadí, a proto tento druh rozhovoru je vhodný, pokud o problematice neexistuje dostatek informací a snažíme se zjistit, co přesněji zkoumat. Opakem takového rozhovoru je rozhovor řízený, který funguje na základě pevně stanovených otázek, a je zde i určitý předpoklad možnosti odpovědi. Pro tuto diplomovou práci byl zvolen rozhovor polořízený, je náročný na zpracování dat, jsou zde předem připravené otázky a postup, tazatel se však odvíjí od odpovědi respondenta, nechává ho volně odpovídat. V tomto druhu rozhovoru je možnost změny pořadí otázek, nebo se mohou dokonce pokládat doplňující otázky, které

nám informace více ukotví. Dle Svaříčka je cílem polostrukturovaného rozhovoru získat co nejvíce detailní a komplexní informace o studovaném jevu. (Švaříček, 2007)

V rámci diplomové práce byly rozhovory vedeny polostrukturovaně s každým participantem zvlášť, v čase na kterém jsme se předem domluvili. Před každým rozhovorem jsem dotazované seznámila s tématem a cílem práce. Participantů byli ubezpečeni, že jejich identita bude zcela anonymní a že se v diplomové práci neobjeví žádné konkrétní jména, souhlasili však s uvedením věku a rodinného stavu. Participantů byli seznámeni i s možností neodpovídat, pokud jim bude některá z otázek nepříjemná, či na ni nebudou umět odpovědět. Rozhovory proběhly čtyři, nejkratší rozhovor trval 32 minut a nejdelší 1 hodinu a 7 minut, přičemž hlavní otázky byly doplňovány dílčími otázkami, které nám pomáhaly dostat se k problematice blíže. Po souhlasu participantů, jak je uvedeno výše, jsem rozhovory nahrávala a poté doslovně přepisovala, pro lepší orientaci v odpovědích a možnosti tak rozebrání posbíraných informací.

4.3 Způsob zpracování dat

Jako způsob zpracování již získaných dat jsme použili prvky metody zakotvené teorie, která je známá již od 60. let dvacátého století a autory této teorie jsou Barney Glaser a Anselm Strauss. Zakotvená teorie je induktivně odvozená ze zkoumání jevu, který reprezentuje, což zjednodušeně znamená, že je zjištěna neboli odhalena, vytvořena a ověřena systematickým a dlouhodobým shromažďováním údajů o zkoumaném jevu a analyzováním údajů. Cílem zakotvené teorie, jejichž prvky se budeme řídit i my v našem výzkumu, je vytvoření určité teorie, která by měla věrně odpovídat zkoumané oblasti a objasňovat ji.

Výsledkem zakotvené teorie není seskupení čísel či skupiny pojmů a ve výsledku se jedná o teoretické vyjádření zkoumané reality. (Strauss, 1999, Švaříček, 2007)

Otevřené kódování

Určitá část analýzy, která se zabývá označováním a kategorizací pojmů se nazývá otevřené kódování. Během tohoto procesu se pojmy rozeberou a pečlivě jednodušeji pojmenují.

Během této metody vzniká velké množství kódů, v nichž je potřeba se nějakým způsobem orientovat a k tomu nám pomáhá kategorizace. Tato metoda patří k metodě zakotvené teorie, dále k této metodě patří ještě selektivní kódování a kódování axiální. (Strauss, 1999)

Pro metodu otevřeného kódování jsme se v této diplomové práci rozhodli z důvodu, že i podle autorů Strausse a Corbinové je to jedna z nezákladnějších metod kvalitativního výzkumu, která vyjasňuje velmi jednoduše a stručně získané informace. Při využití otevřeného kódování v této diplomové práci byl každý rozhovor nejprve individuálně několikrát pročten a rozkódován. Abychom předešli nepřehlednému a velkému množství kódů, tak získané pojmy byly propojeny dle jisté podobnosti a dále kategorizovány. Během procházení a čtení rozhovorů byla vyhledávána důležitá témata, k zvýrazněným větám či informacím bylo pak nadepsáno označení tématu. Pro každé téma byl vybrán určitý kód, který měl definovat danou informaci, později jsme tyto kódy propojovali napříč všemi rozhovory a některé kódy vychází z názvu oblasti, o které se pod danou otázkou hovoří, tedy vychází z konkrétnějšího obsahu textu. (Strauss, 1999)

Axiální kódování

Dle Strausse a Corbinové se při axiálním kódování začínají skládat kategorie dohromady. Každá kategorie má své vysvětlení a své místo, díky kterému zapadá k celku integrovaných kategorií. Účelem axiálního kódování je primárně navrhnout a ověřovat vztahy mezi všemi kategoriemi podle paradigmatu, a dále pokračovat ve vyhledávání rozdílnosti ve vlastnostech kategorií dle jednotlivých dimenzí těchto vlastností.

V tomto druhu kódování se zaměřujeme na bližší určování kategorií pomocí daných podmínek, které jej zapříčinili. (Strauss, 1999)

Selektivní kódování

Při selektivním kódování jde o integraci pojmů kolem centrální kategorie, a dále také doplňování kategorií, které je potřeba rozvinout. Dle Strasse a Corbinové nám při selektivním kódování pomáhá držet se určitých postupů. Selektivní kódování bude navazovat na axiální, ve kterém nám vznikají subkategorie, které se jeví jak nevýstižnější v rámci určeného výzkumu. Selektivní kódování nám má dopomoci roztrždit získané informace dle jejich důležitosti. (Strauss, 1999, Hendl, 1999)

4.4 Výzkumný soubor

Pro diplomovou práci jsme zvolili záměrný výběr. Výzkumným souborem jsou zvoleni čtyři dobrovolníci, kteří po delší dobu než jeden rok pomáhají s výchovou a volným časem dětí v dětském domově. Zvolená doba dobrovolnictví v oblasti dětského domova je z důvodu vytvořeného a již určitého názoru a náhledu do problematiky. V rámci výzkumu nás zajímal výsledek jak u žen, tak u mužů, a proto jsou pro výzkumné šetření osloveni jak muži, tak ženy v různém věku od dvaceti do třiceti let. U každého participanta bude použit název D., tj. dobrovolník. Ke zkratce bude vždy číslo dle toho, o kterém ze čtyř dobrovolníků zrovna bude pojednáváno. Participantů jsou vybírání pomocí mé vlastní zkušenosti a znalosti prostředí dobrovolnické organizace, pod kterou jsem osobně po dobu čtyř let působila také na pozici dobrovolníka. V dobrovolnické organizaci jsem realizovala rozhovor se dvěma dobrovolníky, další dva dobrovolníci nejsou pod žádnou organizací a dobrovolnictví provádí na vlastní zodpovědnost. Cílem bylo vybrat dobrovolníky, kteří nemají zkušenost se stejným dětským domovem a kteří jsou si i charakterově rozdílní, ale pro nedostatek více dobrovolníků působících v DD jsou nakonec dva z dobrovolníků z prostředí stejného dětského domova. Výzkum se tedy bude konat za pomoci čtyř dobrovolníků působících ve třech dětských domovech.

- **Participant č.1**

Participant č.1, dále už jen D1 je dívka ve věku 26 let, dobrovolník pochází z úplné rodiny bez větších problémů. D1 dokončuje studium na vysoké škole, obor speciální pedagogika. Dobrovolníkem pod záštitou organizace je čtyři roky, dobrovolnictví však praktikuje již od patnácti let. Do dětského domova dochází již čtvrtým rokem a to pravidelně každý pátek nebo neděli odpoledne. V současné době se připravuje na příchod vlastního dítěte a s dobrovolnictvím si plánuje dát pauzu, své budoucí povolání chce směřovat do resortu školství a vzdělávání dětí.

- **Participant č.2**

Participant č.2, dále už jen D2 je dívka ve věku 21 let, pochází z úplné a zdravé rodiny, k pomoci druhým však přímo vedená nebyla, k dobrovolnictví se dostala náhodou, když se seznámila s lidmi, kteří z dětského domova vyšli a na život mimo něj nebyli připraveni. Jako

dobrovolník působí již druhý rok, činnost má spojenou s vysokoškolským studiem humanitního oboru, dobrovolnictví poskytuje bez záštity vysílající organizace, v dětském domově působí 14 měsíců. Do dětského domova dochází pravidelně každý týden, o letních prázdninách pomáhá provozovat dětský tábor pro děti z dětských domovů.

- **Participant č.3**

Participant č.3, dále už jen D3 je chlapec ve věku dvaceti let, participant v dětství přišel tragicky o otce, vyrůstal tedy s matkou, sourozenci a matčíným partnerem, kterého vnímá jako otce. V devatenácti letech ukončil úspěšnou maturitní zkouškou gymnázium, nyní studuje na profesi učitele II. stupně se zaměřením na matematiku a občanskou výchovu. Dobrovolnictví nevykonává pod vysílající organizací, k dobrovolnictví v dětském domově ho přivedla vlastní matka, která zde pracuje jako vychovatelka. D3 zde s dětmi tráví čas již od svého dětství, cíleně ovšem dětem s učením a odpoledními aktivitami pomáhá tři roky, v kolektivu dětského domova má i vlastní přátele, a to podobně staré děti, se kterými vyrůstal.

- **Participant č.4**

Participant č.4, dále jen D4 je dívka ve věku 28 let, pochází z plně a zdravé rodiny, která ji podporuje. K dobrovolnictví ji přivedla její matka, která sama působila jako dobrovolník v kojeneckém centru. D4 se začala dobrovolnictvím zabývat na vysoké škole během studia oboru sociální práce začala pod záštitou dobrovolnické organizace pomáhat v dětském domově a v této činnosti pokračuje i při svém běžném zaměstnání jako referentka na úřadu práce. V dětském domově působí již čtvrtým rokem, do budoucna se chce této práci věnovat na profesionální úrovni.

Tabulka 1 participantů

PARTICIPANT (dobrovolník)	POHLAVÍ	VĚK	DOBA DOBROVOLNICTVÍ V DD
D1	ŽENA	26	4 roky
D2	ŽENA	21	1 rok 2 měsíce
D3	MUŽ	20	3 roky
D4	ŽENA	28	4 roky

4.5 Rizika výzkumného šetření

Jako riziko výzkumného šetření považuji vlastní angažovanost v problematice, sama se zabývám dobrovolnictvím, a tak zde existuje riziko hodnotit problematiku na základě vlastních zkušeností. S tímto rizikem je také spojen přátelský vztah s jedním z účastněných dobrovolníků, se kterým se znám již léta a problematiku jsme společně mnohokrát probírali. Naopak se však domnívám, že bližší vztah nám může pomoci se lépe otevřít a dozvědět se o problematice mnohem více.

Dalším rizikem našeho výzkumu může být výběr respondentů, jelikož mi dva respondenty pomohla získat vysílající organizace a může se tedy jednat o dobrovolníky se stejným záměrem, zkušeností a názorem.

Vzhledem k malému počtu respondentů se nedají výsledky zobecnit na populaci a ani do jiného prostředí, než ve kterém jsme se pohybovali v rámci našeho výzkumu i přes fakt, že se nejedná pouze o jeden konkrétní dětský domov.

5 VÝZKUM

V rámci výzkumu se u všech participantů jedná o dlouhodobé dobrovolníky v rámci dětského domova, viz. teoretická část. Dva z participantů neposkytují službu pod vysílající organizací, dva další působí v rámci dobrovolnické organizace. V následující části práce se budeme zabývat získanými informacemi, které byly získány pomocí rozhovorů, využijeme zde metodu otevřeného, axiálního a selektivního kódování. Rozhovory, které byly vedeny v rámci diplomové práce, jsou řádně přepsány. V každém z rozhovorů byly vyhledány určité jevy, které jsou si podobné a díky kterým jsme následně mohli vytvořit tzv. kódy, které poté zasazujeme do pojmenovaných kategorií dle problematiky.

5.1 Otevřené kódování

Otevřené kódování, které je podrobněji definováno výše, je rozdělení textu dle určitého jevu, které jsou dále součástí definovaných kategorií. Citace respondentů, jinak také označení D1, D2, D3 a D4 jsou vždy vyznačeny kurzívou.

Vzniklé kategorie:

1. Proč jsem začal

V této kategorii bylo zjišťováno, jakou mají respondenti motivaci k výkonu dobrovolnické činnosti ve svém volném čase. V rámci motivace, která byla popsána odborněji v teoretické části, nás zajímalo, co je přimělo k prvnímu kroku a co je motivovalo v činnosti vytrvat v dobrovolnictví po delší dobu.

D1 měla motivaci jak vnější tak vnitřní, již od dětství navštěvovala s rodiči různé dobrovolnické akce a pomoc druhým pro ni byla naprosto normálním jevem. „*U nás v rodině bylo naprosto normální pomáhat jiným lidem, už jako malou mě naši brali na různé dobročinné akce.*“ Odvětví dobrovolnictví si ale vybrala sama na základě vlastních pocitů a potřebnosti „*Sama jsem začala něco konkrétnějšího dělat v patnácti letech, měla jsem dobrý pocit z toho, že pomáhám, uspokojovalo mě to.*“ D1 se také zamlouval pocit ocenění od ostatních, a jak sama nastínila i to, že splní očekávání svých rodičů. „*uspokojovalo mě to a taky se mi líbil přístup učitelů na střední, když se to dozvěděli, cítila jsem se důležitěji.*“

D2 necítila motivaci ze strany obdivu rodiny nebo školy, rodiče ji k dobrovolnictví nevedli, její rozhodnutí pro pomoc dětem bez rodiny byla založena na vnitřní motivaci a potřebě pomoci dětem, které jsou osamoceny. Jedním z hlavních důvodů pro začátek této činnosti byl příběh spolužačky, která vyrůstala v dětském domově „*Vlastně mě k tomu vedlo to, že jedna moje kamarádka je z dětského domova, tedy byla, po dokončení střední školy z DD odešla a dnes jen vím, že odjela do Prahy, už porodila jedno dítě, o které se nestará a žije ze dne na den.*“ D2 se tedy rozhodla pomáhat zcela sama, měla potřebu zabránit tomu, aby se děti cítily samy. „*Chtěla bych, aby děti někoho měly, kdo by jim pomohl vybrat střední školu, popřípadě další studia, kdo by se s něma učil, obejmul je, aby se měly s kým poradit.*“ Důvody k dobrovolnické činnosti jsou pro D2 tak silné, že i přes další útrapy a překážky ze stran samotného DD v pomoci vytrvává a vztahy mezi sebou a dětmi vnímá velmi vážně a hluboce.

D3 vnímal činnosti spojenou s dětmi z DD jako přirozenou věc, mezi těmito dětmi se díky zaměstnání své matky pohyboval celý život, především ho podle jejich slov k práci s nimi ale vedlo. „*Měl jsem zájem na tom udržovat s nimi vztah, protože se někteří stali mými kamarády a taky mě baví se s nimi učit, možná v tom budu pokračovat i profesně.*“ D3 v dětství přišel o otce, k práci s dětmi jej vedlo i pochopení a soucit s dětmi, které neměly žádného z rodičů, jak uvedl v rozhovoru. „*Možná, když se tak zamyslím, mě hodně ovlivnilo i to, že mi umřel taťka a vím, že kdyby se něco stalo i mamce, tak bych mohl být na stejném místě jako oni.*“

D4 měla důvod zcela jednoduchý, chtěla se zavděčit své matce a okolí, její motivace tedy ze začátku nebyla vnitřní, ale pouze pocit uspokojení z obdivu a uznání. V rozhovoru sama prozradila, že „*chtěla jsem, aby na mě byla pyšná, nebo tak, proto jsem začala s dobrovolnictvím.*“ Později se ale její důvody proč v dobrovolnictví pokračovat změnilly. „*Pocit, který zažijete, když Vám děti svěří svůj strach, obavy, nejistotu z budoucnosti, nebo jen pocit samoty, který mají večer je neskutečně silný, proto se tam pořád vracím.*“

Kódy, které jsme se rozhodli pro tuto kategorii použít jsou MOTIVACE a DŮVOD. Motivaci považuji za určitý pohon, kvůli kterému dobrovolníci činnost započnou, a důvodem je něco, kvůli čemu v práci pokračují.

2. Pod záštitou či nikoliv

Kategorie druhá je kategorie, ve které se dozvíme, zda dobrovolník pracuje pod dobrovolnickou organizací či nikoli

D1 pod organizací pracuje již nějaký čas. „*Pod organizací jsem už čtyři roky a jsem spokojená.*“ Sama ji hodnotí především kladně. „*Necítím se tak sama a mohu si s ostatními z organizace vyměnit zkušenosti.*“

D2 nikdy pod žádnou oficiální organizací neposkytovala dobrovolnickou službu, všechnu svou činnost poskytuje pouze za sebe pod svým jménem a svou zodpovědností. Jak sama odpovídá v rozhovoru na otázku ohledně toho, jestli je součástí oficiální akreditované organizace „*Nejsem, šla jsem se prostě zeptat přímo do domova a teď už mně připadá zbytečné se někam hlásit, když jsem to zvládla i bez ní.*“

D3 Není pod žádnou dobrovolnickou organizací, jak sám uvádí „*Nejsem pod žádnou organizací, nepotřebuju to k tomu, co dělám.*“ Do budoucna ale připouští, že kdyby chtěl jít i jiným směrem než je pouze konkrétní dětský domov, tak by se na vysílající akreditovanou organizaci obrátil. „*Přemýšlím možná, že bych pod nějakou byl, kdybych chtěl někam jako dobrovolník vycestovat.*“

D4 se pod dobrovolnickou organizací pohybuje, cítí více bezpečí z hlediska rychlé pomoci, při problémech, které nedokáže sama řešit, také díky ní cítí oporu před přijímající organizací, jak sama řekla „*Ano, chtěla jsem mít někoho, na koho se v případě problémů můžu obrátit, nějakého ochránce.*“

Pro tuto kategorii byly zvoleny kódy ORGANIZACE a OCHRANA.

3. Příprava k činnosti

Kategorie týkající se přípravy k výkonu dobrovolnické činnosti zdůrazňuje důležitost přípravy, dobrovolník by měl být určitým způsobem připraven, seznámen s problematikou a znát všechny důležité informace ohledně jejich činnosti. O přípravě k dobrovolnictví je více v teoretické části.

D1 se dostalo přípravy jak ze strany vysílající, tak přijímající organizace, jak sama uvádí „*Tak já si nemůžu asi stěžovat, vedoucí naší organizace mi řekla pravidla chování, rizika spojená s DD.*“ Při zamyšlení však usuzuje, že „*ta příprava je stejně nedostačující si myslím, na to musí člověk prostě mít, aby tuto činnost dělal.*“ Co je zarážející, že ze strany konkrétního DD byla příprava neprofesionální a proběhla pouze na úrovni slovní mezi vychovatelkou a dobrovolníkem „*Co se týče DD, který mě teda přijal, byla ta příprava*

taková nijaká, nic moc jsem se nedozvěděla, teda určitě ne ze strany vedení, ale některé vychovatelky mi dávaly dobré rady. Je to i tím, že děti znaly, připravily mě co čekat a jak zareagovat.“

D2 měla velmi slabou přípravu na výkon dobrovolnictví v DD, jelikož sama pod žádnou vysílající organizací není, musela se spolehnout pouze na informace a rady ze strany DD. *„Příprava nebyla skoro žádná, u paní ředitelky jsem se dozvěděla, jen kdy nesmím chodit a do kolika hodin mám opouštět DD, jo a že si mám nosit přezůvky, nic víc. Něco mi doporučily vychovatelky, nic moc, plácala jsem se jak ryba na souši prvních pár týdnů.“*

D3 v DD byl brán jako součást kolektivu, nebyla mu tedy poskytnuta žádná oficiální příprava. *„Neprošel jsem žádnou přípravou.“* Sám ale uvádí, že oficiální příprava ani potřebná nebyla, byl již od dětství zvyklí mezi těmito dětmi fungovat, znal příběhy a postupy v DD, jak sám uvádí *„ mezi těmito dětmi jsem se pohyboval od mala, nebral jsem je jako někoho jiného než jsem sám.“* Když měl nějaký problém, se kterým si nevěděl rady, nebo se něčeho dopředu obával, tak se obracel vždy na radu a pomoc ke své matce.

D4 spolupracuje s vysílající organizací, sama však činnost a pomoc dětem v DD poskytovala již před vstupem do této organizace. *„ Mrzí mě, že jsem žádnou přípravou před vstupem do DD neprošla.“* Od chvíle kdy je součástí vysílající organizace cítí mnohem větší bezpečí a jistoty v tom co dělá *„ můžu si dojít vždy s někým promluvit, když je těch problémů a příběhů na mě už moc.“* Ze strany DD se jí však dostalo i na počátku její práce určité pomoci *„ pomohlo mi vedení i samotné vychovatelky mi hodně pomohly, taky jsem trávila dost času se sociální pracovníci, která mi říkala, co a jak se řeší, jak se postupuje u problémů.“* Celkově tedy přípravu hodnotí kladně, jen jí mrzí, že dřív neoslovila vysílající organizaci. Pro tuto kategorii byly vybrány kódy, které vystihují pocit a potřeby, které jsou tolik potřebné pro dobrovolníka před zahájením jeho činnosti a je to kód POMOC a RADA.

4. První kroky v DD

Přijetí do nového kolektivu je vždy těžké, dobrovolník má velmi těžkou pozici, doplňuje práci profesionálů za dobrým účelem a ne vždy se jejich snaha však setkává s pochopením ze stran samotných klientů či personálu. Zapadnutí dobrovolníka je pak velmi těžké a komplikované, přesto důležité.

D1 nevzpomíná na přijetí do DD pozitivně, cítila se vždy lehce ve stresu a tuto bariéru překonávala jak ze strany personálu, tak se strany některých dětí. V začátcích byla velmi mladá, a i tomu právě přisuzuje přístup od okolí. Sama vzpomíná „ *byla zde velmi uvolněná atmosféra, někteří tak milí nebyli, například jedna vychovatelka trvala na vykání a odpovídala vždy jen jednoslovně, první dva roky jsem měla nervy, když jsem věděla že se s ní potkám.*“ Dále uvedla „*ne všichni jsou ochotní s Vámi komunikovat a ne vždy Vám pomohou, když potřebujete.*“ budování vztahu s dětmi pro ni nebylo taky zrovna jednoduché „ *Ze strany dětí to bylo taky vzrušo, některé starší holky mě vyloženě neměly rády, naopak kluci se kolem mě zřejmě i díky věku, pořád motali.*“ Závěrem ale konstatuje, že „*s děčkama to byla větší pohodička než s dospěláky.*“

D2 nevzpomíná dobře na přijetí mezi kolektiv DD na pozici dobrovolníka. Na otázku ohledně přijetí mezi kolektiv dětského domova odpověděla „*Přijetí? Brali mě jako dítě.*“ V prostředí DD se necítila velmi dobře, jelikož „ *hned mi automaticky všichni tykali i přes to, že já jim vykala, dostávala jsem jen nevyžádané názory, jakože mladí jsou dnes čím dál míň schopní.*“ D2 zažila dokonce pocity, kdy už se do domova nechtěla vrátit. Nemluvila o žádné šikaně či urážení, jen se necítila akceptována a cítila se na obtíž „ *měla jsem dny, kdy sem si řekla, že už tam nepůjdu.*“ Jako všechno i přijetí dobrovolníka jistě potřebuje čas a tak i mezi vychovatelkami se situace a napětí uvolnilo. „ *Čím jsem tam dýl, tak je to lepší.*“ Na druhou stranu vztah s dětmi si D2 vybuďovala velmi brzy. „*To byl důvod, proč jsem v dobrovolnictví pokračovala, děcka byly a jsou super, vytvořila jsem si tam řekla bych až kamarádské vztahy.*“

D3 Měl přijetí velmi snadné, jelikož všechny lidi z personálu již znal od dětství. „*Většinu personálu jsem znal už řadu let, takže já si nemůžu na nic stěžovat.*“ Sám si ale všiml i toho, jak mluví s ostatními z dobrovolníků a sám uvádí „*všiml jsem si, že ne s každým dobrovolníkem mluvili a jednali jako se mnou.*“ Znal také velmi dobře i děti, se kterými se pak snažil pracovat, uznal ale, že nemůže přistupovat ze dne na den jinak ke svým přátelům, tak se zaměřil spíše na mladší děti „*s mladšími dětmi si prostě hraju, nebo většinou píšu úkoly, vymýšlím jim taky zábavné hry.*“ Nikdy se necítil jiný než děti z DD, měl se všemi vztah vybudovaný, nikdy pomoc, kterou poskytoval nebral jako činnost, kterou dělá navíc.

D4 Byla velmi spokojená s přijetím na začátku její spolupráce s DD „*cítila jsem se v domově velmi dobře, ráda jsem se tam vracela.*“ Někdy i sama pociťovala pocit, že s ní vychovatelky nechtějí komunikovat, ale jak sama říká, chápala to a plně respektovala „*občas*

mně někdo nechtěl odpovědět na otázky ohledně dětí, ale to dnes už chápu, možná nevěděli, co mohou a nemohou prozradit.“ S dětmi, jak popisuje D4 je to složité, některé se otevrou hned, některým to trvá déle „některé s Vámi nechtějí mluvit, nejste jim sympatičtí, vím, že jedna holka semnou nepromluvila tak rok, úplně mě ignorovala, teď s ní mám ale už velmi pěkný vztah.“ Celkově hodnotí přístup DD jak ze stran personálu, tak ze stran dětí velmi pěkně.

Pro kategorii První kroky v domově byly vybrány kódy PŘIJETÍ a KOLEKTIV, jelikož právě tyto slova nám definují obsah, o kterém kategorie pojednává.

5. Moje obavy

Dobrovolník po dobu své činnosti může začít pociťovat pocit strachu ze zodpovědnosti, kterou na sobě má, často se s tím ani nesusvěřují, nebo samotný pocit neumí pojmenovat a vyjádřit. I přes fakt, že se jedná pouze o dobrovolnickou činnost, jsou dobrovolníci příběhy a prací s dětmi a kolektivem personálu zasaženi.

D1 neměla problém hned od začátku tento pocit pojmenovat, sama sdělila že, *„někdy máte strach, normální strach z toho, jak bude kdo reagovat, nebo jestli neuděláte nějakou chybu, jestli nezajdete za hranu.“* Postupem času se s takovým pocitem naučila pracovat. *„Časem se s ním naučíte pracovat.“*

D2 si bere velmi k srdci pocit zodpovědnosti a toho, co vše dobrovolnictví obnáší. *„Často jsem úplně paralyzovaná tím, co se může stát, nebo jestli někomu neublížím. Občas mám strach i z toho, že bych o ty děcka přišla, o to odreagování.“*

D3 úplně jiným způsobem vnímá problematiku, nepřipouští si nějaké větší obavy, neprožívá strach ze zodpovědnosti. *„Takto nemám obavy z ničeho, někdy teda trochu z toho, co z těch děček v reálu bude, ale jinak ne, já nad tím prostě moc nepřemýšlím, nemám se za hrdinu.“*

D4 toho v sobě drží spoustu, a jak sama usoudila, ani si neuvědomila, co všechno ji trápilo a z čeho měla obavy. *„O sebe jsem měla párkrát obavu, protože jsem si některé příběhy brala až moc k srdci a pak jsem toho byla plná a nevěděla jak s tím naložit.“* Trvalo nějakou dobu, než si uvědomila, že o svých pocitech musí mluvit a dostat je ze sebe. *„Pak jsem o tom začala mluvit s vedoucí naší organizace a je mně líp.“*

Pro tuto kategorii byly vybrány kódy STRACH a MYŠLENKY. Právě tyto slova nám mohou vysvětlit to, co se odehrává v mysli dobrovolníků, když přemýšlí nad tím, jak vlastně působí a jak dobrovolnictví působí i na ně samotné.

6. Proč to dělám

Kategorie Proč to dělám, popisuje důvody, proč dobrovolník v práci pokračuje a co ho naplňuje, jaké hodnoty mu dobrovolnická činnost přinesla do života a jestli má pocit obohacení takovou zkušeností.

D1 v dobrovolnictví působí již od patnácti let, v odvětví DD působí čtyři roky a někdy má pocit, že je všechna snaha marná, nebo že za sebou nic nenechává, to ale střídá pocit štěstí a malých úspěchů. „*Ten čas strávený tam je sice super, ale pak přijdete domů a máte pocit, že pro ně vlastně nemůžete nic udělat.*“ Do života to ale dobrovolníkovi dalo podle slov mnohem více, činnost si oblíbila, a jak sama řekla, „*jsem asi víc chápavá, taky se hned nerozčiluju, říkám si, že když má problém řešení, není to problém.*“

D2 je za zkušenost práce s dětmi bez rodiny, bez domova vděčná a sama uznává, že ji to jistým způsobem změnilo a poskytlo náhled do úplně jiných problémů. „*Můžu říct, že mně to dalo vytrvalost a trpělivost, mnohem větší soucit a pochopení vůči druhým.*“ Chápe dokonce i chování vychovatelek v určitých situacích, taky občas vidí problém v reakcích a respektu dětí vůči dospělým. Díky této zkušenosti se cítí silnější a chápavější.

D3 si sám v sobě uvědomil, že přestal vnímat pouze své přátelské vztahy, ale začal se také zaměřovat na mladší děti, se kterými je potřeba se učit, mluvit, hrát hry a celkově jim pomáhat. Sám na sobě také vnímá jisté změny v pohledu na okolní svět i sám na sebe. „*Vnímám a respektuju rozdílnost, bych řekl a nedělám rozdíly v barvě pleti a nejsem tak posedlý materiálními věcmi.*“ Jak sám tvrdí, je ale také možné, že je to jen výchovou a teprve teď do takového životního postoje dospěl.

D4 prošla velkou změnou, postupně si začala uvědomovat, že nemá potřebu dobrovolnictví vykonávat za účelem obdivu ze stran okolí, hlavně pak rodiny. „*Jsem trochu jiná, zjistila jsem, že už nepotřebuju obdiv ostatních, stačí to, že já jsem sama v sobě uspokojená, taky jsem vděčná mnohem víc za svůj životní příběh a svou rodinu.*“ Respondentka změnila také životní hodnoty a více si váží toho, jaké ona sama má štěstí na rodinu a lidi kolem sebe.

Pod touto kategorií, která byla velmi zásadní pro tuto práci s ohledem na fakt, že zde jednáme o změnách a posunech, které se v životech dobrovolníku staly právě i za podpory dobrovolnické činnosti, jsou zvoleny kódy VDĚČNOST a CHARAKTER.

7. Když se ohlédnu zpět

V této kategorii se dozvíme, zda by respondenti do stejného procesu znovu šli, jestli nelitují a zda jsou rádi, že se pro takovou cestu pomoci rozhodli.

D1 se v roli dobrovolníka v DD cítí velmi dobře, nejen, že by se pro něj rozhodla znovu, ale hodlá se k němu během života vracet, v dětech bez rodin vidí smysl. Nejvýstižněji to však popsala sama respondentka v rozhovoru. *„Samozřejmě že ano, rozhodla jsem se proto z důvodu, který je sice naivní, ale myslela jsem si, že někoho spasím, no a spasila jsem především sebe. Jsem ráda a vděčná a i přes to, že je to někdy náročné, tak bych se k dobrovolnictví po mateřské chtěla vrátit, nebo možná už i na mateřské.“*

D2 má postoj k činnosti s těmito dětmi velmi pozitivní, sama je obohacena a v práci vidí velký smysl. *„Jo, chtěla jsem pomáhat a pomáhám, to je vše co od toho čekám, nečekám žádné díky ani velké úspěchy, jsem ráda, když se nám něco velkého s děčkama povede, ale pro mě je úspěch, že se mi otevřou, nebo za mnou chodí s problémy, to znamená, že mi věří. Určitě bych do toho šla znovu.“*

D3 přišel k dobrovolnictví díky své matce, sám si není jistý, zda by se k němu za jiných okolností dopracoval, po dobu své činnosti nenarazil na větší problém *„ale jo, jsem rád a musím říct, že já to dělám, protože mě to baví, nikdy jsem neměl žádný velký problém, kdyby to nebylo jednoduché, těžko říct, jestli bych něco takového dělal.“*

D4 při zamyšlení usuzuje, že některé momenty byly opravdu obtížné, byly chvíle, kdy neviděla dokonce žádný posun ani motivaci pokračovat, i to proč začala, bylo jen za účelem obdivu, sama nakonec ale přišla na něco mnohem hlubšího, jak sama řekla *„Ano, ta cesta byla šílená, někdy se Vám nedaří, nevidíte žádné posuny, ale nakonec opravdu vím, že jsem udělala kus práce, nevím, jestli jsem někomu pomohla, ale aspoň jsem se o to pokusila.“*

Pro kategorii, Když se ohlédnu, jsme vybraly kódy, které nám asociovaly čtené texty. Prvním kódem jsou CESTA a VZPOMÍNKY.

8. Kdo teď jsem

Dobrovolnictví formuje člověka, ovlivňuje a dokáže změnit jeho pohled na život, na ostatní, ale především sám na sebe. To co dobrovolnictví přinese do života dobrovolníka je zásadní a právě tomu se věnuje i tato kategorie.

D1 se vnímá jiným pohledem, jak říká, možná se ani nezměnila, jen pohled na sebe je teď jiný. „*Jsem jiná, jsem zodpovědnější vůči druhým i vůči sobě.*“ I její psychika se změnila. „*Jsem psychicky odolnější a řekla bych teda hodnější na druhé, ale aj k sobě.*“

D2 Nejdřív nevěděla jak vyjádřit odpověď, ale nakonec se i u respondentky D2 setkáváme s posunem po psychické stránce. „*Rozdíly vnímám, jsem prostě uklidněnější, nevidím černobíle, ale vidím souvislosti, nebo co se za čím skrývá.*“ Všimá si také toho, jak na věci reaguje, jak si věci bere k srdci a jak se nechá ovládat určitými emocemi. „*Mám asi silnější psychiku, nebo aspoň posiluju psychiku.*“

D3 si neuvědomuje žádné změny díky tomu, že v prostředí, ve kterém vykonává dobrovolnictví se pohybuje již od dětství, tudíž si myslí, že ho formuje od dětských let a nemůže tak srovnávat před a po, nicméně i D3 usuzuje „*asi jako bych řekl, že mě jen tak něco nerozháže a jsem trpělivý k druhým a nesoudím.*“

D4 se snaží přistupovat k problematice skromně, má pocit, že se o ni v tomto příběhu vůbec nejedná, důležité jsou přece děti, na druhou stranu si musí dobrovolník uvědomovat svou hodnotu a učit se sebereflexi. Uvědomuje si ale, že „*jsem silnější, jsem v hlavě víc v pohodě, protože už nevnímám některé problémy, jako problémy.*“

Pro tuto kategorii byly zvoleny kódy, které přímo vyplývaly z textu, při procházení rozhovorů a třídění si různých kategorií a kódů a těmi jsou PSYCHIKA a VÝVOJ. Kód psychika má označovat pojem, který byl často používán u otázky, která se přímo dotazovala na to, jak se respondent změnil a jakým člověkem je dnes dle sebe. Vývoj byl zvolen z důvodu procesu, který probíhal delší dobu, nebo stále probíhá v sebeurčení, poznání sám sebe, formování osobnosti.

5.2 Axiální kódování

Z hlediska axiálního kódování si klademe otázky, které zjišťují, jaký vztah mezi sebou určité kategorie mají. Zaměřili jsme se na detailnější vystihnutí jevu dle podmínek, které jej přímo zapříčiňují, kontextu, strategii jednání a interakce. (STRAUSS, 1999)

Tabulka 2- paradigmatický model

STÁDIUM	POPIS
a) Příčinné podmínky	Proč jsem začal
b) Jev	Proč to dělám
c) Kontext	Příprava k činnosti Pod záštitou či nikoliv
d) Intervenující podmínky	První kroky v domově Moje obavy
e) Strategie jednání a interakce	Když se ohlédnu zpět
f) Následek	Kdo teď jsem

V případě našeho výzkumu jsme zvolili jako základní Jev, kategorii Proč to dělám, která je stěžejní informací celé dobrovolnické činnosti, při takové činnosti je nutné vědět, proč takovou činnost člověk dělá, co mu přináší, jaké pozitiva i negativa z ní plynou. U participantů je zjevné zapálení v problematice dětských domovů a primární je pro ně pomoc druhým lidem, v našem případě dětem. Jako příčinné podmínky označujeme termín, který nás odkazuje na důvody, motivaci proč jev vznikl, jedná se o důvody, které člověka vedou k výkonu dobrovolnictví, jedná se o pocit empatie a chtíč pomoci těm, kteří si sami pomoci v mnoha případech nedokáží. Zvolena byla tedy kategorie Proč jsem začal, kde je zahrnuta

motivace a důvody k tomu, proč respondent dobrovolnictví poskytuje, co ho k tomu vedlo, v rámci našeho výzkumu se setkáváme s motivací na úrovni obdivu druhých, neplatí to však u všech. Pro některé bylo motivací jen to, aby tu děti bez domova nebyly bez pochopení a blízké osoby, které by mohly věřit.

Kontextem je zde myšleno něco jako konkrétní soubor vlastností, které k jevu patří. Jsou to také určité podmínky, které Jev potřebuje pro to, aby mohl vzniknout a fungovat. V případě našeho výzkumu byla tedy zvolena kategorie Příprava k činnosti a Pod záštitou či nikoliv, které úzce souvisí s dobrovolnictvím a může být ukazatelem, jak může celá dobrovolnická činnost probíhat, zda se dobrovolník cítí zaštitěn pomocí, která v případě vysílající organizace funguje či jestli má pocity osamělosti ve své pomoci druhým skrze nedostatek péče vyplývající z absence vysílající organizace. Je zřejmé, že právě pomoc vysílající organizace je na místě a velmi potřebná pro fungování dobrovolnictví s dětmi bez domova.

Dále nám Intervenující podmínky mohou pomoci nebo ukázat zda budou určité postupy a metody fungovat. Intervenující podmínky mohou být brány obecněji, v širším kontextu, to mohou být podmínky, které ovlivňují strategii jednání nebo interakci. Intervenujícími podmínkami je označena kategorie První kroky v domově, ve které participanti popisují přijetí, první nezdary, problémy, pocity a s tím souvisí i kategorie druhá, a to Moje obavy. Kategorie ukazují respondentům, zda se jim dostalo pomoci, rady nebo přijetí, kterého se jim právě v daných případech nedostalo a jejich přijetí tak neproběhlo hladce ani pozitivně. Strategie jednání a interakce nám ukazují proces, kterým si dobrovolníci procházeli, jako nové zkušenosti, cesta, kterou museli projít, proto je zde zvolena kategorie Když se ohlédnu, a to hlavně z důvodu uvědomění si toho, jak museli respondenti reagovat, pracovat, fungovat, co vše museli obětovat, a jaký to mělo pro ně samotné význam.

Následky se poté objevují již přímo v životech dobrovolníků a je to závěr, který z dané činnosti vychází. Následky mohou být myšleny jako události nebo situace. Jako následek byla zvolena kategorie Kdo teď jsem, právě tato kategorie nám popisuje, jaké následky na participantech dobrovolnictví zanechalo, a jak je změnilo. V rámci daného výzkumu jsou změny v životech dobrovolníků pozitivní, dobrovolníci se stávají silnějšími a vstřícnějšími osobnostmi.

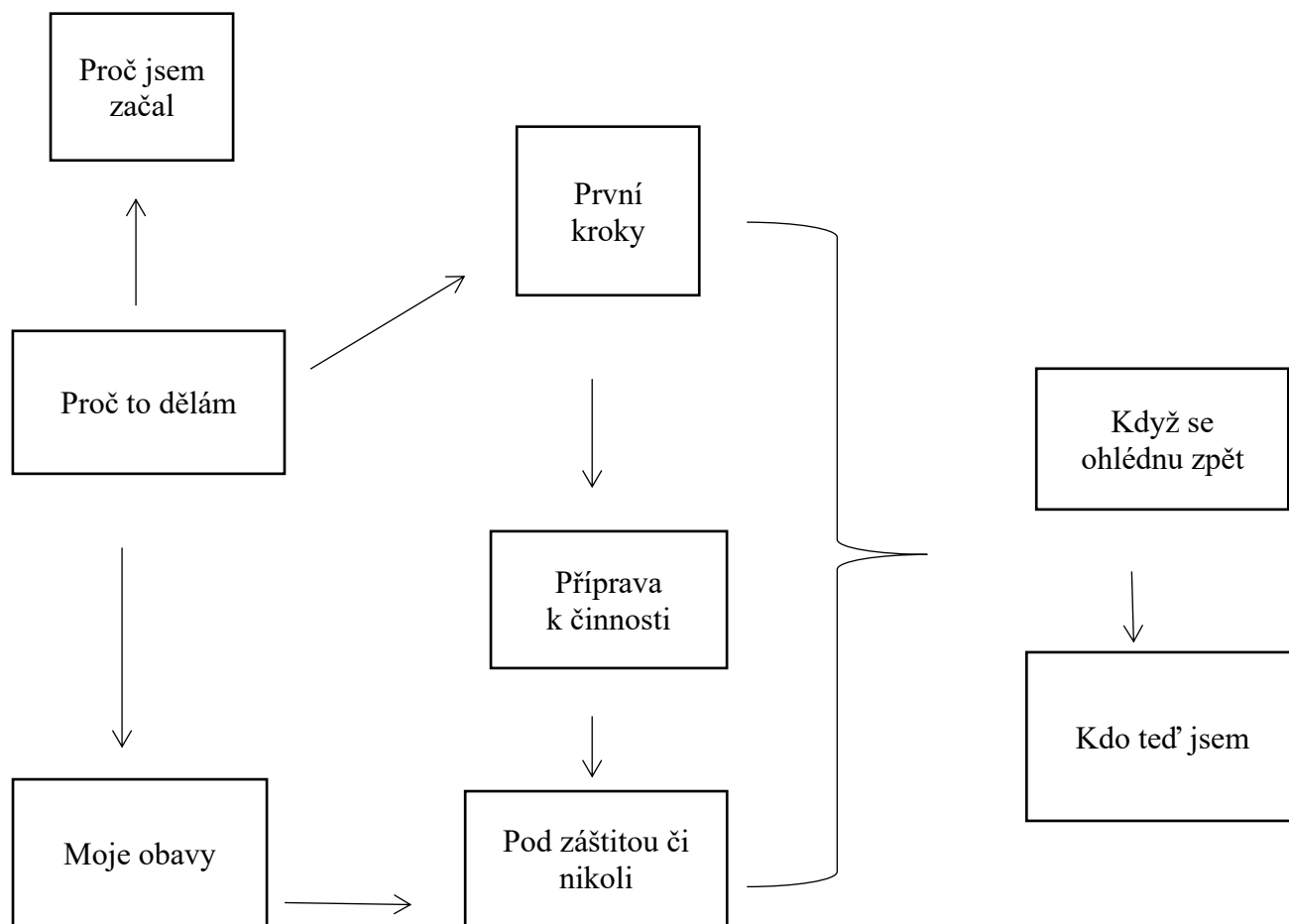
5.3 Selektivní kódování

Kostru příběhu nám může přinést právě selektivní kódování. Skrze axiální kódování jsme získali snadný přehled mezi kategoriemi. Nyní, v selektivním kódování, bude snahou vyhledat hlavní témata a k nim vztahující se kategorie, které budou hlavním bodem vznikající teorie. (Hendl J. , 2016)

Pro tento výzkum byla zvolena hlavní kategorie s názvem, Proč to dělám. Právě důvod proč člověk poskytuje svůj volný čas a energii je velmi důležitý při rozhodování zda v činnosti vytrvá. Proč to dělám, je tedy naší centrální kategorií která je propojená a navazují na ni všechny ostatní kategorie. V souvislosti s hlavní myšlenkou je kategorie Proč jsem začal, která nám popisuje důvody, co přimějí dobrovolníka, aby s dobrovolnickou činností začal. Kategorií, která je spojena s hlavní myšlenkou, je kategorie Moje obavy, v níž se pojednává o strachu, který z celé činnosti respondent může mít, riziko, které ho ale přesto nebrzdí v tom, aby činnost vykonával.

Kategorií, která velmi úzce souvisí s hlavní myšlenkou, ale i s kategorií Moje obavy, je kategorie Pod záštitou či nikoliv. To, proč dobrovolník činnost dělá, může souviset také s tím, jestli má oporu a ochranu ze strany organizace, která se o dobrovolníka stará a pomáhá mu. Další velmi spjatá kategorie s naší centrální kategorií je První kroky a Příprava k činnosti. Právě začátek dobrovolnické činnosti může mít vliv na to, jak bude celý proces a práce dobrovolníka vypadat. Kategorie První kroky nás nechává nahlédnout do těžkostí, se kterými se dobrovolníci setkali na začátku své cesty a které je mnohdy vedly k myšlenkám o ukončení dobrovolnictví.

Kategorie Proč to dělám, První kroky v domově a Příprava k činnosti je vázána a propojena s kategorií Když se ohlédnu zpět, kde se jedná o zhodnocení cesty, která už proběhla, se všemi ztrátami a nezdary, ale také úspěchy a štěstím a do jisté míry určuje důvod, proč člověk takovou činnost dál dělá. Jako poslední kategorií, která je navázána na předešlé kategorie, ale zároveň přímo propojena s centrální, hlavní kategorií, je kategorie Kdo teď jsem, jelikož právě celá příprava a činnost ovlivňuje to, jak se dobrovolník mění, jeho postoje, myšlení, sebereflexe. Jaké změny se v chování, prioritách a názorech člověka projeví.

Výsledný model selektivního kódování

6 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

Na základě cíle výzkumu byly definovány otázky, které měly dopomoci k dosažení výzkumných cílů a odpovídajících výsledků danému výzkumu. Při analýze dat byla vybírána a upřednostněna data, která byla zásadní pro danou diplomovou práci. Tyto informace odpovídají rozsahu, který je možné získat v rámci diplomové práce. Výsledky výzkumu neuvádíme jako fakt a danou skutečnost, nglobalizujeme je, týkají se pouze objektů, které se objevují v rámci daného výzkumu. Výsledky by se dále mohly rozvíjet v rámci například kvantitativního výzkumu.

Nyní si rozebereme znovu vzniklé kategorie a přiřadíme je k daným otázkám, na které nám v rámci výzkumu měly odpovědět.

Kategorie č.1 byla označena, jako kategorie Proč jsem začal, zde se dozvídáme důvody, proč participanti začínají s dobrovolnictvím. Pro náš výzkum bylo důležité zjistit jaké důvody či motivace vedou participanty k zahájení dobrovolnické činnosti. Z rozhovorů jsme se dozvěděli, že tyto důvody jsou rozdílné, a že se u některých jako například u D1 jedná o vnitřní motivaci, jako chtít pomáhat druhým. Zároveň se jí ale líbilo ocenění ze strany okolí. D2 měla motivaci vnitřní, sama chtěla záměrně pomáhat přímo dětem bez domova. D3 ovlivnilo hlavně vyrůstání mezi dětmi bez domova, nechtěl nikoho zaujmout, jednalo se o vlastní přesvědčení, tedy o vnitřní motivaci. D4 měla na druhou stranu pouze vnější motivaci, chtěla se zavděčit okolí. Kódy, které zde byly užity, jsou Motivace a Důvod, tyto slova se přímo objevovaly i v rozhovoru, a také se jedná i slova, která obsahově vyhovují právě pocitům či krokům, které vedou k dobrovolnické činnosti. Druhou kategorii jsme pojmenovali Pod záštitou či nikoliv, jako kódy pro tuto kategorii byly zvoleny Organizace a Ochrana. Právě tato kategorie nám odpovídá na otázku, zda je participant pod záštitou oficiální dobrovolnické organizace, právě záštita organizace může znamenat ochranu, což také potvrzují participanti, kteří pod záštitou jsou. D1 se díky organizaci cítí bezpečně, může si vyměňovat zkušenosti. D2 na druhou stranu pod záštitou organizace není a nikdy nebyla, jak se dozvídáme později, ne vždy to bylo bez pomoci jednoduché, D3 to má podobně jako D2, bez organizace se obešel, měl ovšem výhodu ve znalosti prostředí. D4 se díky zaštiťující organizací cítí bezpečněji, a sama chce, aby byla pod určitou ochranou, co se týká ze stran supervizorů či ostatních dobrovolníků.

Na kategorii druhou navazuje kategorie třetí, která se jmenuje Příprava k činnosti, kategorie zdůrazňuje důležitost přípravy, ať už právě ze strany vysílající organizace, nebo přijímající. Dle D1 je příprava na takovou činnost celkově nedostačující, se stejným postojem se

setkáváme i u D2, pro kterou byla příprava velmi slabá. D3 nám také sděluje, že ani on neprošel žádnou přípravou, u něj je ale situace komplikovanější, skrze znalost prostředí, vztahů mezi dětmi apod. Ani D4 neprošla žádnou přípravou, čehož lituje, situace se u ní mění až ve chvíli, kdy oslovila vysílající organizaci. Jako kódy byly proto zvoleny Pomoc a Rada, které nám právě obsahově ukazují důležitost těchto dvou pojmů a vystihují tak princip kategorie. Kategorie První kroky v DD je velmi důležitou kategorií pro další počínání dobrovolníků a našich participantů, ale právě i na přijetí do kolektivu DD vzpomíná každý dobrovolník jinak, například D1 má velmi negativní zkušenosti se začátkem dobrovolnictví v DD, setkala se s nadřazeným chování ze strany vychovatelů, ale i nepřijetím ze stran některých dětí. D2 má velmi podobnou zkušenost, cítila se podřadně. D3 se cítil dobře, neměl problém se začleněním, občas byl brán spíše jako dítě. D4 má na druhou stranu úplně jinou zkušenost, cítila se až na drobné problémy velmi příjemně a vítaně. Z kategorie nám přímo vyšly kódy, které k dané kategorii sedí a to kódy jako Přijetí a Kolektiv.

Další kategorií byla kategorie Moje obavy, zde se jedná o obavy a strachy, které může dobrovolník zažívat během své činnosti, jak se dozvídáme, tak obav a strachů mají naši participanté dostatek, i přes fakt, že si to před zamyšlením a před začátkem dobrovolnické činnosti neuvědomovali. D1 nám sděluje, že má občas opravdu jen obyčejný strach z toho, že se jí něco nepovede, umí s tímto pocitem pracovat, ale nikdy ji ještě zcela neopustil. D2 má také obavy ze zodpovědnosti, kterou má, také z toho, co se může stát a jak bude na děti působit, naprosto opačný problém má D3, který si neuvědomuje, nepřipouští, že by nějaký problém mohl nastat. D4 mluvila nejen o strachu a obavách z toho, jak bude její práce vypadat, nebo zda v něčem neselže, ale má obavu také o sebe, o své psychické zdraví, má strach, že některé příběhy neunes. Právě D1 a D4 nás vedli k tomu, aby byl použit kód Myšlenky, z důvodu toho, co se dobrovolníkovi odehrává v hlavě a jaké myšlenky mu tak probíhají, druhým kódem je Strach. Jedny z nejdůležitějších informací, které jsme se z výzkumu dozvěděly, byly obsaženy právě v kategorii, Proč to dělám. Kategorie nám popisuje důvody a smysl konání činnosti v DD v rámci dobrovolnictví. D1 například dobrovolnictví poskytuje i z důvodu, že jí samotné to v životě pomáhá, cítí se lépe, a silněji. D2 v práci s dětmi z DD pokračuje z důvodů, že jí samotné to pomohlo při změně pohledu na svět. D3 Přestal vnímat jen přátelské vztahy, ale více se zaměřuje na pomoc mladším dětem, kterým se dříve v domově, kde působí již mnoho let, nevěnoval. V práci s dětmi našel své životní poslání a chce se stát učitelem. D4 změnila díky této činnosti životní priority a náhled na dobrovolnictví a na obdiv druhých. Zjistila náplň této činnosti a její

důležitost pro děti, ale i pro sebe. Kódy Vděčnost a Charakter nám definují to, co dobrovolníci pociťují, ale kód charakter nám spíše definuje změnu, která se dobrovolníkovi odehrála. Jednou z posledních kategorií je, Když se ohlédnou zpět, zde se participanti zamýšlí, zda by právě cestou, kterou si prošli, začali znovu a zda stála za útrapy, ale i šťastné chvíle a úspěchy. D1 chtěla pomoci ostatním, nakonec zjistila, že nejvíc pomohla sama sobě, což vnímá jako dostatečný důvod k tomu, aby si takovou cestu vybrala znovu, za vše co na této cestě zažila, cítí vděčnost. D2 se cítí taky obohaceně a cestou dobrovolnictví v DD by vybrala úplně stejnou i se všemi chybami. D3 se přiklání k naprosto stejnému postoji, což znamená, že ničeho nelituje a je velmi rád, že takovou cestu prošel, na své cestě se však nesešel s žádnou větší překážkou. D4 si uvědomuje chyby, které se na její cestě dobrovolnictvím staly a které jí i okolí mohly poznamenat, ale celkově hodnotí ohlédnutí velmi pozitivně. Kódy Cesta a Vzpomínky nám opět obsahově pokrývají téma, které bylo definováno výzkumnou otázkou a kategorií.

Poslední kategorií je kategorie Kdo jsem teď, ta pojednává o změnách a o formování osobnosti díky činnosti dobrovolníka, proto zde byly vybrány kódy Psychika a Vývoj, které nám popisují, co se odehrává v psychice dobrovolníka v průběhu činnosti a vývoj z důvodu jak se tato psychika a osobnost vyvíjí. Všichni participanti se shodují v tom, že se změnil, že jsou chápavější, trpělivější a silnější. D1 se naučila být více ochotná a hodná k druhým, ale také k sobě samotné. D2 je mnohem umírněnější v chování a v reakcích na druhé, hodnotí se kladněji, než se hodnotila dříve. D3 si jisté pozitivní změny uvědomuje také. D4, je mnohem více otevřená a hodnotí své postoje k problémům mnohem klidněji, než dříve.

7 SHRNU TÍ VÝZKUMU

Hlavním cílem našeho výzkumu bylo zjistit, jak hodnotí dobrovolnictví v dětském domově samotný dobrovolník a jaké hodnoty či postoje mu do života dobrovolnictví v DD přineslo. Výzkum byl realizován za pomoci dobrovolníků, kteří se pohybují déle jak jeden rok v prostředí dětského domova, výzkum byl postaven na polostrukturovaném rozhovoru. Z důvodu kvalitativního výzkumu nemůžeme výsledky globalizovat na celou populaci, je také velmi těžké jednoznačně určit závěry. Z rozhovorů však vyplývá spousta pozitivních informací, přínosů, zkušeností, které si dobrovolník z dobrovolnické činnosti v DD odnáší.

Jeden z cílů této práce bylo zjistit, jakou motivaci dobrovolníci k výkonu činnosti mají. Počáteční motivace je velmi rozdílná, v rámci výzkumu jsme se setkali jak s vnitřní motivací tak vnější, ovšem k závěru rozhovoru a po zkušenostech, které dobrovolníci získaly, se u všech participantů objevuje především vnitřní motivace, to je také důvodem dlouhodobého vytrvání v dobrovolnické činnosti.

Dle zjištěných informací, by dobrovolníci uvítali mnohem větší časovou dotaci na přípravu a laskavější přístup ze strany dětského domova při zahájení činnosti v DD. Dle výsledků, je zřejmé, že by právě dobrovolníci ocenili vlídnější přístup a vyšší míru informací ohledně konkrétního dětského domova. Někteří dobrovolníci, zvláště ti, kteří neprošli přípravou ani ze strany vysílající organizace a to z důvodu, že pod žádnou nepůsobí, poté nevěděli jak s dětmi pracovat a jak k nim přistupovat, neznali jejich příběhy apod. Výzkum nám ukazuje, větší připravenost u dobrovolníků, kteří jsou pod záštitou dobrovolnické organizace, mají větší oporu i v průběhu činnosti, kdy dobrovolníkům nabízí setkání, psychoterapii, supervizi či výměnu zkušeností s ostatními dobrovolníky. Záleží ovšem také na osobnosti dobrovolníka a na schopnosti daného dětského domova.

Dílčím cílem bylo také zjistit, jaké převládají vztahy mezi dobrovolníky a personálem dětského domova, dále také vztah mezi dobrovolníkem a dětmi. V rámci našeho výzkumu se setkáváme spíše s negativními vztahy mezi dobrovolníky a personálem, které byly spojeny s příchodem dobrovolníka, kdy se dobrovolník necítil přijat. Personál často vnímal participanty podílející se na konkrétním výzkumu jako děti, nedostávalo se jim respektu a potřebné opory, takový postoj se objevuje dokonce i u participanta, který se nesetkal s neochotou a uzavřeným přístupem, ale s nerespektováním se setkal také. Postupem času se mezi některými dobrovolníky a zaměstnanci dětského domova vztahy upravily pozitivním směrem, objevují se ale i případy, kdy negativní vztah mezi jedinci přetrvával. Naopak každý

z participantů si vytvořil velmi kamarádský vztah s dětmi a našel si svou skupinu dětí, se kterou si vzájemně nejlépe rozumí.

Hlavním cílem bylo zjistit, jaký přínos má dobrovolnictví v DD do života našich participantů, výzkum byl veden spíše na jejich pohled a jejich zisk z této zkušenosti. Výsledkem tedy je, že prostředí dětských domovů se tolik neliší od jiných prostředí, ve kterém se dobrovolníci v rámci sociálních služeb mohou pohybovat, jedná se především o navázání vztahu s kolektivem, personálu a konkrétní zájem o děti, mezi našimi participanty se setkáváme s jedincem, který dobrovolnictví vnímá jako pomoc s doučováním, vzděláváním, na druhou stranu zde máme dobrovolníka, který má jediný cíl a to pomoci dítěti, které se nemá na koho jiného obrátit, chce být přítelem, bezpečnou náručí. Každý z našich participantů tuto zkušenost hodnotí kladně s pozitivním přínosem pro jejich osobní životy, také popisují posílení osobnosti a změnu v rámci žebříčků priorit.

Je velmi odvážné tvrdit, že práce s dětmi bez domova, bez rodičů je vždy jen příjemná a na dobrovolníkovi nezanechává psychickou újmu, je potřeba si uvědomit, že takovou činnost dělají dobrovolně jen velmi empatictí a citově založení lidé, kterým nejsou lhostejné osudy a příběhy těchto klientů. Jak se dozvídáme i v rozhovorech, setkáváme se s bezmocí, či nenaplněním očekávání ze strany dobrovolníků, nelze však ignorovat ani přínos a vytvoření si vyšší psychické odolnosti, větší míry porozumění a empatie k druhým, větší obezřetnost v úsudcích o druhých lidech a vytrvalost v období nezdaru.

8 DOPORUČENÍ RPO PRAXI

S ohledem k zjištěným výsledkům ve výzkumné části práce vyplývá několik doporučení, které by mohly posloužit dobrovolníkům předtím, než se rozhodnou pro dobrovolnickou činnost v rámci dětského domova, zároveň by se některými doporučeními mohla řídit i dobrovolnická organizace či přijímající organizace, ať už se jedná o dětský domov či jiné možnosti v sociálních službách.

- Dobrovolníci by měli být seznámeni s rizikem dobrovolnické činnosti v rámci DD, jestliže nespádají pod akreditovanou organizaci, měl by DD domov takovou možnost navrhnout a dobrovolník tuto možnost zvážit
- Ředitelství DD by mělo apelovat a vést zaměstnance k větší toleranci s dobrovolníky, více je zapojovat, vést k lepší komunikaci a na začátku všechny s příchodem dobrovolníka seznámit
- Dobrovolník by měl zvážit své možnosti a psychickou odolnost, sám by se měl nejdříve seznamovat s dětmi na bázi her, postupně budovat vztah, neměl by na děti ani vychovatele tlačit skrze získání více informací
- Dobrovolník by se měl pravidelně obracet na pomoc někoho se stejnou zkušeností, ne kvůli radě, pouze v rámci výměny zkušeností a vypovídání se ze zážitků, které v sobě sám potlačuje
- Dobrovolník by měl dbát na své psychické zdraví, netlačit se do situací, ve kterých mu není příjemně, když cítí problém, měl by o něm mít možnost mluvit, ať už to s vychovateli, vedením či ostatními dobrovolníky
- Akreditovaná organizace by měla poskytnout větší míru informací a nejdříve nechat zájemce o dobrovolnictví setkat se s ostatními dobrovolníky, kteří již zkušenostmi disponují, aby si mohl udělat představu o tom, co vše dobrovolnictví může obnášet

ZÁVĚR

Diplomová práce se věnovala problematice dobrovolníků v dětském domově, prioritně s ohledem na dobrovolníka. Na dopady dobrovolnické činnosti na dobrovolníka, její kladné i záporné stránky, na vztahy mezi dobrovolníky a profesionály v oboru.

V teoretické části jsme se věnovali odborné literatuře, s jejíž pomocí jsme popsali všechny základní pojmy, které bylo potřeba definovat pro danou problematiku. Začátek teoretické části práce byl věnován vývoji dobrovolnictví v České republice, jakými prošel zásahy, jak bylo dobrovolnictví vnímáno za dob normalizace apod. Poté se práce věnovala právní úpravě dobrovolnictví u nás, která byla nezbytná pro zasazení dobrovolnictví do legislativního rámce. Dále v podkapitolách vysvětlujeme kdo je dobrovolník, co dobrovolnictví znamená, jaké druhy, formy a oblasti dobrovolnictví máme a jeho principy. Důležitou součástí teoretické části v podkapitolách dobrovolnictví byla také část zabývající se výběrem dobrovolníka, jejich proškolením a seznámením s etickým kodexem dobrovolníků. Tento kodex by měl znát každý dobrovolník předtím, než začne s dobrovolnickou činností a dále by také neměla dobrovolníkovi chybět správná motivace i tímto tématem se v první části práce zabýváme. Poté se práce přenáší do oblasti dětského domova, jejich definicí a problematikou dětí bez biologických rodičů. I zde se podkapitola ohlédlá za historií dětských domovů a jejím vývojem a legislativou. Kapitola dětských domovů se také věnuje výchově v nich a jejím rizikem pro děti, náplní a možnostmi práce v dětském domově. Poté se nám tyto dvě kapitoly spojují do jedné, ve které je již vysvětlen význam dobrovolníka v dětském domově, ale i rizika, která ho mohou potkat.

V praktické části práce se seznamujeme s výběrem kvalitativní metody, s hlavním i dílčím cílem práce a výzkumnými otázkami. Zaměřujeme se zde na 4 participanty, se kterými jsme uskutečnili polostrukturované rozhovory, ze kterých jsme získali potřebné data k zjištění výsledků výzkumu. Díky výzkumné části jsme měli možnost zjistit postřehy a reálnou situaci dobrovolníků v DD. Tato data byla rozebrána pomocí kategorií a kódů na základě otevřeného, axiálního a selektivního kódování. Závěrem diplomové práce je interpretace výsledků výzkumu a doporučení pro praxi.

Z výsledků je patrné, že se dobrovolníkům díky jejich činnosti mění priority a postoje vůči druhým, také se učí lépe spolupracovat a vytrvat ve své činnosti. Zvyšuje se jejich empatie a vlastní psychika.

Poznatkem z této diplomové práce je zjištění rozdílného vnímání dobrovolnictví a také to, že dobrovolníky se stávají odlišní lidé pocházející z různých sociálních prostředí a rodin.

Práce se zabírala prioritně pohledem dobrovolníků. Věříme, že je práce velmi prospěšná vůči dobrovolníkům, kteří jsou často opomíjeni v procesu pomoci druhým. Každý člověk, který sám prošel dobrovolnictvím a nezištně tak pomáhal buď to opakovaně, nebo jednorázově druhým je rád, když je tato činnost nápomocná a vítaná.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BITTNER, Petr et al. Děti z ústavů!: právní a psychologické dopady ústavní výchovy z pohledu ochrany rodiny a nejlepšího zájmu dítěte. Brno: Liga lidských práv, ©2007. 72 s. Práva v souvislostech. ISBN 978-80-903473-4-2.

BENDL, Stanislav. Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.

BŮŽEK, Antonín a MICHALÍK, Jan. *Informatorium (nejen) o právech dítěte se zřetelem k otázkám výchovy a vzdělávání*. Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999 [i.e. 2000]. 170 s. ISBN 80-244-0054-5.

DEKKER, Paul; HALMAN, Loek. The values of volunteering: cross-cultural perspectives. Springer, 2003. ISBN 9781461501459.

DUKOVÁ, Ivana, Martin DUKA a Ivanka KOHOUTOVÁ. Sociální politika: učebnice pro obor sociální činnost. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3880-2.

FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století. Praha: Agnes, 2010. ISBN 978-80-903696-8-9.

HLADKÁ, Marie. Význam dobrovolnictví jako specifického lidského zdroje. In Aktuální otázky sociální politiky 2008 - teorie a praxe. Pardubice: Univerzita Pardubice, fakulta Ekonomicko-správní, 2008. s. 20-27, 8 s. ISBN 978-80-7395-134-4.

HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 239 s. ISBN 978-80-7367-473-1.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN isbn80-7367-040-2.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.

CHACON, F., VECINA, M. L., & Davila, M. C. (2007). The three-stage model of volunteers' duration of service. *Social Behavior and Personality: An international journal*, 35(5), 627-642

KOLÁŘ, M. Nová cesta k léčbě šikany. První vydání. Praha: Portál, 2011. 336 s. ISBN 978-80-7267-871-5.

LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. Psychická deprivace v dětství. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5.

MARTÍNEK, Z. Agresivita a kriminalita školní mládeže. První vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2009. 152 s. ISBN 978-80-247-2310.

7

MATOUŠEK, O. Ústavní péče. Druhé, rozšířené a přepracované vydání. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 1999. 159 s. ISBN 80-85850-76-1

MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.

MATĚJČEK, Z. Co, kdy a jak ve výchově dětí. Třetí vydání. Praha: Portál, 2000. 143 s. ISBN 80-7178-494-X.

MATĚJČEK, Z. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál, 1994. 98 s. ISBN 80 85282-83-6.

MATĚJČEK, Zdeněk, 1999. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Praha: Portál. ISBN 80-7178-304-8.

MATOUŠEK, Oldřich, KODYMOVÁ Pavla, KOLÁČKOVÁ, Jana. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. 1.vyd. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80- 7367-002-X.

MATOUŠEK, Oldřich. Ústavní péče. Vyd. 2. přeprac. a rozš. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 8085850761.

MLČÁK, Z. a J. ŠAMAJOVÁ, 2013. Motivace, intenzita a trvání dobrovolnické aktivity. Psychologie a její kontexty. [online] 4(1) [cit. 2019-10-03]. ISSN: 1805-9023. Dostupné z: http://psychkont.osu.cz/fulltext/2013/Mlcak,Samajova_2013_1.pdf

NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1679-9.

PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času. Vyd. 2. Praha: Portál, 2001, 229 s. ISBN 80-7178-569-5.

PÁVKOVÁ, J. Pedagogika volného času. Čtvrté vydání. Praha: Portál, 2008. 224 s. ISBN 978-80-7367-423-6.

PŘADKA, M.; KNOTOVÁ, D.; FALTÝSKOVÁ, J. Kapitoly ze sociální pedagogiky. Druhé vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. 45 s. ISBN 80-210-3469-6.

SMĚKAL, Vladimír. *Pozvání do psychologie osobnosti: Člověk v zrcadle vědomí a jednání*. Brno: Barrister&Principal, 2002. ISBN 80-85947-81-1

STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN isbn808583460x

ŠKARABELOVÁ, Simona. *Definice neziskového sektoru: sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS*. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, c2005. ISBN 80-239-4057-0.

ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 9788073673185.

ŠVANCAR, Zdeněk. *Speciálně pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. Knižnice speciální pedagogiky.

ŠVAŘÍČEK, Roman a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. 377 s. ISBN 978-80-262-0644-6

TOŠNER, Jiří, SOZANSKÁ, Olga. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. 1.vyd. Praha: Portál, 2002. 152 s. ISBN 80-7178-514-8.

VOCILKA, Miroslav. *Dětské domovy v České republice: (charakteristika jednotlivých dětských domovů)*. Vyd. 1. Praha: Aula, 1999, 268 s. ISBN 80- 902667-6-2.

Internetové zdroje:

BENEDÍKOVÁ, Luisa. Rukověť dobrovolníka pečujícího o seniora. Hestia [online].Praha: Hestia, o.s. 2012. [cit. 2015-10-30] Dostupné z <http://www.hest.cz/cs-CZ/dokumenty-kestazeni>

Dobrovolnictví[online].[cit.14.9.2012].Dostupné z: . <https://www.mvcr.cz/dobrovolnicka-sluzba.aspx>

Dobrovolnik.cz: Historie dobrovolnictví. In: [online]. [cit. 2012-11-07]. Dostupné z: <http://www.dobrovolnik.cz/clanky/historie-dobrovolnictvi/>.

Evropský rok dobrovolnictví 2011. Dobrovolník.cz [online]. 2016 [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <http://www.dobrovolnik.cz/evropsky-rok-dobrovolnictvi-2011/>.

HESTIA, 2016. O dobrovolnictví. In: Hest.cz [online]. 2016 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.hest.cz/cs-CZ/o-hestia/o-dobrovolnictvi>.

Kdo je dobrovolník [online]. [cit.22.7.2020]. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/kdo-je-to-dobrovolnik/>

Perry, BD Dětská zkušenost a vyjádření genetického potenciálu: Co nám dětská nedbalost o přírodě a výchově. *Mozek a mysl* 3, 79-100 (2002).

<https://doi.org/10.1023/A:1016557824657>.

Tošner, J. 2010. Dokumentace dobrovolnických center a programů : Studijní materiály pro kurzy koordinátorů dobrovolníků [online]. Dostupné z: Praha: Hestia.

Ministerstvo vnitra ČR. 2010. Dobrovolnická služba [online]. [cit. 15. 10. 2012]. Dostupné z:<https://www.mvcr.cz/clanek/dobrovolnicka-sluzba-500539.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Rejstřík škol a školských zařízení (verze 2.32). MŠMT ČR [online]. 2013 [cit. 2013-12-28]. Dostupný z WWW: <http://rejskol.msmt.cz/>.

Wilson, J., & Musick, M. (1997). Koho to zajímá? Směrem k integrované teorii dobrovolnické práce. *American Sociological Review*, 62 (5), 694–713. <https://doi.org/10.2307/2657355>

Zákon č. 198/2002 Sb. O dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě). Dostupné také z: <http://www.dobrovolnik.cz/mporadna/zakon-odobrovolnicke-sluzbe/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

DD	Dětský domov
Apod.	a podobně
Atd.	a tak dále
Č.	číslo
D.	dobrovolník
Mvcr.	Ministerstvo vnitra České republiky

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 participanti	46
------------------------------	----

